

Juridisk Rådgivning for kvinner
P.B. 6756, St. Olavs plass - 0130 OSLO 1

JURK

JURIDISK RÅDGIVNING FOR KVINNER

ÅRSRAPPORT

UTARBEIDET AV KRISTIN ELNÆS
OG RAGNHILD BØ

1990

INNHold

PRESENTASJON AV JURIDISK RÅDGIVNING FOR KVINNER	3
FORMÅL	3
JURK ER EN ETABLERT DEL AV KVINNEBEVEGELSEN	4
TILHOLDSSTED.	5
HVORFOR ÅRSRAPPORT?	6
OVERSIKT OVER MEDARBEIDERE I PERIODEN:	7
II. FINANSIERINGEN	8
1. Oslo kommune	8
2. Akershus fylkeskommune	8
3. Andre fylker	8
4. Justisdepartementet	8
5. Annen økonomisk støtte	8
PROBLEMER MED FINANSIERINGEN	9
III. ÅRSRAPPORTENS NYTTEVERDI	12
ÅRSREGNSKAP - 1990	13
IV. SAKSMATERIALE OG METODE	15
V. ANTALL SAKER	15
Saksinntaket pr. måned	16
IV. OPPLYSNINGER OM DE RÅDSØKENDE	17
1. Bostedsfylke	17
2. Hvordan kvinnen fikk kjennskap til JURK	18
3. Statsborgerskap	19
4. Alder	20
5. Barn	20
6. Sivilstand	20
7. Yrke og forsørgelseskilde	21
8. Hvorfor oppsøker kvinnen JURK fremfor andre?	22
9. Tidligere kontakt med rettshjelper	23
VII. PROBLEMOMRÅDENE	25
1. Oversikt	25
2. Arbeidsrett	26
3. Arverett	26
4. Barnerett	26
5. Boligrett	27
6. Erstatningstrett/forsikringsrett	28
7. Familierett	28
8. Innvandrerkvinnerett	30
9. Internasjonal privatrett	30
10. Rettshjelpsrett	30
11. Skifterett	32

12. Sosial- og trygderett	32
13. Strafferett	34
Statistikk over mishandlingskjemaer 1990	34
14. Ugift samliv	39
VIII. PRINSIPIELT OG FOREBYGGENDE ARBEID	41
Generelt	41
RETTSORIENTERINGSGRUPPA (RO)	41
RADIOGRUPPA	43
PR-GRUPPEN	44
BREDTVEIT-GRUPPEN	44
VOLDS- OG MISHANDLINGSGRUPPEN	47
ØKONOMIGRUPPEN	48
NØKKELREGISTERGRUPPEN	50
PRINSIPIELL GRUPPE	51
INNVANDRERKVINNE-GRUPPA	52
STUDIETUR-GRUPPA	53
IX AD. HOC. GRUPPER	56
Bevisstgjøringsmøter	56
Fellesseminaret i 1990	56
Samarbeid med Kvinneretten	57
Høringsuttalelse vedrørende samfunnstjeneste	58
Ad-hoc revidering av "Kjenn din rett"	58
X. ANNEN VIRKSOMHET	59
Blinderenprosjektet	59
De Facto kunnskapssenter for fagorganiserte	59
Kvinnejuridisk Forum (KVIF)	60
Representant i Fellesaksjonen mot Porno * Prostitusjon	60

PRESENTASJON AV JURIDISK RÅDGIVNING FOR KVINNER

I 1974 ble Juridisk Rådgivning for Kvinner (JURK) startet som et grunnforskningsprosjekt etter initiativ fra kvinnelige jurister og jusstudenter som arbeidet i Kvinnesaksgruppa ved Det juridiske fakultet. Gjennom sitt arbeid mente de å se en utbredt mangel på rettskunnskap blant kvinner. Et annet problem var at kvinner som hadde tilegnet seg juridiske kunnskaper hadde vanskeligheter med å bruke dette i sin egen situasjon. Det skulle mye til før kvinnene tok kontakt med rettshjelpsapparatet. Gjennom arbeidet med JURKs saker, har dette inntrykket vist seg å være riktig.

Lovverket er i dag formelt kjønnsnøytralt. Ved praktiseringen viser det seg imidlertid at kvinner ofte kommer dårligere ut av konfliktsituasjoner enn menn. Dette kan blant annet skyldes at kvinner fremdeles i perioder av livet lever et liv forskjellig fra menn. Dermed vil formelt kjønnsnøytrale lovregler ikke føre til reell likebehandling. I tillegg sitter menn gjennomgående inne med mer rettskunnskap enn kvinner. Erfaring viser at kvinner også har vanskeligere for å orientere seg i, og benytte seg av det tradisjonelle rettshjelpsapparatet.

JURK drives med dispensasjon fra advokatmonopolet, gitt av Justisdepartementet med hjemmel i lov om inkasso-, auksjons- og rettshjelpsvirksomhet § 6.

Rådgivningen er **gratis** for alle som oppsøker oss. Med de stadig strammere rammene for fri rettshjelp er dette spesielt viktig. Rettshjelpen gis utelukkende til kvinner, og det stilles ingen øvrige vilkår. Dette medfører at JURK oppsøkes av kvinner fra alle sosiale lag, men felles for de fleste er at de har lite egne midler. De rådsøkende uttrykker selv at de foretrekker kvinnelige saksbehandlere, fordi de føler at de oppnår bedre forståelse for sin situasjon hos kvinnelige rettshjelpere enn hos mannlige. Likestillingsloven gir oss hjemmel til slik drift, jfr. lovens § 3, 3. ledd om likestillingsfremmende tiltak.

JURK finansieres hovedsaklig gjennom bevilgninger fra staten ved Justisdepartementet og Akershus fylkeskommune. (Se nærmere om dette under FINANSIERING.)

FORMÅL

JURKs hovedformål er å bekjempe kvinneundertrykking, og bedre kvinners rettsstilling.

I arbeidet for å oppnå dette ønsker vi som juridiske studenter å benytte vår kjennskap til lov- og regelverket, til å yte råd og veiledning til kvinner.

Gjennom den konkrete rettshjelpen avdekkes **kvinnens spesielle rettshjelpsbehov**. Dette rettshjelpsbehovet skyldes i utgangspunktet den generelle kvinneundertrykkingen, og kan også ha sitt grunnlag i kvinners biologi. Det har vist seg at det tradisjonelle rettshjelpsapparatet har liten forståelse for kvinners særskilte rettshjelpsbehov. JURK har her en viktig funksjon.

I arbeidet for å nå vårt formål er virksomheten tredelt.

JURKs virksomhet er tredelt:

1. GRATIS RETTSHJELPSTILBUD TIL KVINNER

Vi yter konkret rettshjelp til kvinner i rettslige konfliktsituasjoner. Det vil si at vi prøver å ivareta den rådsøkendes interesser ut fra gjeldende rett.

2. RETTSPOLITISK ARBEID I ET KVINNEPERSPEKTIV

Vi arbeider prinsipielt med det vi erfarer gjennom den konkrete rettshjelpen. Det prinsipielle arbeidet drives ut fra et kvinnepolitisk perspektiv. Det vil si at vi vurderer kvinners rettslige stilling etter gjeldende rett og kommer med forslag til forbedringer der vi mener det er påkrevet for å oppnå reell likestilling eller spesielle regler som ivaretar og respekterer kvinners spesielle behov. Det rettspolitiske arbeidet ivaretas ved f.eks. avisinnlegg, påvirkning av offentlige instanser, ved å avgi høringsuttalelser til nye lovforslag m.v.

3. FOREBYGGENDE ARBEID

En viktig del av JURKs arbeid er forebyggende rettshjelp og rettsinformasjon. JURK arbeider under målsettingen "hjelp til selvhjelp". Dette medfører at vi i så stor utstrekning som mulig legger vekt på kunnskapsformidling konkret og generelt for å gjøre kvinnene i stand til selv å løse sine juridiske problemer og forebygge konfliktsituasjoner. Det forebyggende arbeidet er en svært viktig del av JURKs arbeid for å forsøke å demme opp for kvinneundertrykkningen som skjer i det norske samfunnet bevisst eller ubevisst.

Det forebyggende arbeidet gjøres i hovedsak i tre relasjoner:

I. Konkret rettshjelp.

En del av JURKs målsetting i saksbehandlingen er å informere kvinner om deres juridiske rettigheter før problemene faktisk oppstår. Vi gir derfor alltid skriftlige svar med en orientering om kvinnens aktuelle juridiske rettigheter omkring hennes konkrete problem. Vi gir i tillegg juridisk veiledning i konfliktsituasjoner. Også her svarer vi alltid skriftlig, slik at kvinnen lettere kan oppfatte alle opplysningene hun får. Denne saksbehandlingsrutinen blir kanskje oppfattet som unødvendig, men vi mener at det kan ha en forebyggende effekt.

II. Foredragsvirksomhet.

Dette gjøres blant annet ved at JURK gir rettsorientering til forskjellige foreninger og organisasjoner. (Se spesielt om Rettsorienteringsgruppas arbeid.)

III. Skriftlig materiale.

JURK har publisert 6 forskjellige hefter om spesielle emner, boka "Kjenn din rett", leserinnlegg, høringsuttalelser o.s.v.

Temaheftene er:

- "Innsattes rettigheter"
- "Like for loven?"
 - om innvandrerkvinneres rettslige stilling"
- "Incestutsattes rettsstilling"
- "Voldtatte kvinners rettsstilling"
- "I konflikt med politiet"
- "Ugift samliv"

JURK ER EN ETABLERT DEL AV KVINNEBEVEGELSEN

Med grunnlag i formålet og JURKs utspring fra Kvinnesaksgruppa, er JURK en etablert del av kvinnebevegelsen i Norge.

JURK har et utstrakt samarbeid med andre organisasjoner i kvinnebevegelsen og har en representant i Kvinnehusets høyeste organ, Husmøtet. Dessuten har JURK et nært og godt samarbeid med Kvinneretten ved Det juridiske fakultetet, Universitetet i Oslo.

JURK har også i 1990 hatt et nært og utviklende samarbeid med mange andre organisasjoner utenfor kvinnebevegelsen.

TILHOLDSSTED.

Arbeidskontorer og daglig telefonvakt.

JURK har arbeidskontorer i Universitetets lokaler i Tullinsgate 4 C. I 1990 hadde JURK telefonvakt hver dag fra klokken 9-15 på telefonnummer 02-11.25.00 , linje 427/428. Kontorene er dessverre uegnet til å motta rådsøkende i, siden vi er 19 medarbeidere som deler to små kontorer.

Mottak av rådsøkende og telefonvakt.

JURK har kontortid for personlig fremmøte to dager i uken. Tirsdag 11-15 og torsdag 16-20. I samme tidsrom er det telefonvakt på telefonnummer 02-56 55 37. Tidligere hadde JURK kontorer til dette formål på Kvinnehuset i Rådhusgt. 2. Disse lokalene mistet vi i januar 1989. (mer om dette nedenfor)

I 1990 leiet JURK et lite kontor i Schwensensgt. 15 for å kunne opprettholde dette tilbudet. Dette er bare en midlertidig nødløsning inntil Kvinnehuset får lokaler som egner seg og som er av varig karakter.

Litt historikk omkring våre tidligere lokaler:

Inntil årsskiftet 1988/89 hadde JURK fine store lokaler til mottak av rådsøkende på KVINNEHUSET i Rådhusgt. 2.

Årsaken til at JURK måtte flytte ut av Kvinnehuset, var at Oslo kommune høsten 1987 overdro Rådhusgt. 2 til Olav Thon Eiendommer som økte husleien til kr. 300 000 pr. år. Dette var en sum Kvinnehuset ikke hadde økonomiske midler til å dekke.

Kvinnehusets brukergrupper, deriblant JURK, møtte liten forståelse blant politikere og byråkrater for at kontinuitet og tilgjengelighet er viktig for å opprettholde Kvinnehusets funksjoner. For JURK i særdeleshet har dette hatt meget negative konsekvenser idet vårt telefonnummer, postadresse og besøksadresse ble endret og tilgjengeligheten redusert og vanskeliggjort for de rådsøkende.

KVINNEHUSETS fortsatte eksistens så ut til å smuldre bort etter 13 års virke. Imidlertid kjempet brukergruppene videre og på sensommeren 1989 inngikk Kvinnehuset fremleiekontrakt med Team-film A/S om leie av et kommunalt lokale i Pilestredet 30 B. Kontrakten er på 6 mnd. og må fornyes hvert halvår. Husleien ble satt til kr. 4 000 pr. mnd. Pilestredet 30 A, B og C er blitt kjent som "BLITZHUSET", og er planlagt revet. Konsekvensen av dette er at KVINNEHUSET har en svært usikker fremtid i møte i nåværende lokaler. Trass usikkerheten ble KVINNEHUSET gjenåpnet høsten 1989, og Kvinnehusets aktiviteter gjenopptatt.

I 1990 har JURK funnet at situasjonen fremdeles er så usikker rundt Kvinnehusets fremtid at vi av hensyn til våre rådsøkende ikke har kunnet flytte klientmottaket til det nye KVINNEHUSET i Pilestredet 30 B. Grunnen til dette er at det knytter seg svært stor usikkerhet rundt Oslo kommunes planlagte riving av kvartalet. JURK har som mål å være lettest mulig tilgjengelig for de rådsøkende, og kan ikke skifte telefonnummer, adresse og klientmottak med jevne mellomrom.

Grunnen til JURKs reservasjon er ikke at JURK ønsker å tre ut av fellesskapet og samarbeidet med de andre kvinneorganisasjonene på Kvinnehuset. For JURK som organisasjon og dennes medarbeidere, er de impulser og samhold man får i et Kvinnehus av vesentlig betydning. Men av hensyn til våre rådsøkende, vil det inntil JURK vet med sikkerhet at KVINNEHUSET får beholde sine lokaler være lite aktuelt å ta den belastningen det vil medføre å flytte klientmottaket fra Scwensensgt. 15.

Situasjonen er pr. utgangen av 1990 svært usikker og meget uholdbar over tid. I sammenheng med at Oslo kommune vedtok å ikke bevilge JURK penger hverken til drift av klientmottak i Oslo eller saksbehandlingskostnader, er JURKs økonomi blitt svært sårbar. Dette medfører at vi ikke kan klare å ta den utgiftsbelastningen som leie av andre lokaler uavhengig av KVINNEHUSET vil medføre.

Som en ytterligere kompliserende faktor kommer at JURK ikke kan markedsføre seg i de midlertidige lokalene i Schwensensgt. 15. Men til tross for at JURKs tilgjengelighet er vanskeliggjort, ser det ut til at våre rådsøkende etter litt detektivarbeid finner frem til vårt kontor.

JURK håper at denne noe uoversiktlige situasjonen vil bli avklart i løpet av 1991 slik at KVINNEHUSETs organisasjoner igjen kan få et trygt og sikkert sted å være slik at vi får arbeidsro.

På lang sikt hadde det vært ideelt for JURK å fått større kontorplass på Universitetet. I forbindelse med at medisinene flytter til nybygde lokaler på Gaustad, har JURK sendt Universitetet v/Romkomiteens formann Peter Lødrup en søknad om tildeling av større lokaler. Mulighetene for å få innvilget vår søknad er svært usikker og vil antakelig ikke under noen omstendigheter omfatte annet enn arbeidskontorer. Imidlertid er JURK lovet å få beholde de to små arbeidskontorene i Tullingsgt. 4 C i årene fremover.

HVORFOR ÅRSRAPPORT?

Årsrapporten gir en konsentrert oversikt over JURKs virksomhet i 1990.

Rapporten fungerer delvis som en kortfattet orientering til nye saksbehandlere i JURK, men distribueres også til andre. På denne måten blir årsrapporten brukt i vårt PR-arbeid for å gjøre JURKs rettshjelpstilbud bedre kjent. I tillegg ønsker de bevilgende myndigheter å få fremlagt JURKs årsrapport for å vurdere tiltakets verdi og utvikling i forbindelse med behandlingen av bevilgningssøknadene våre.

Årsrapporten fungerer også som et oppslagsverk for interesserte som vil se tendenser i f.eks. forespørslenes art og mengde.

OVERSIKT OVER MEDARBEIDERE I PERIODEN:

Lise Irene Angelsen	vår -90
Ragnhild Bø	vår og høst -90
Kristin Bøgseth	vår og høst -90
Ragnhild Børmer	høst -90
Grethe Dahl	vår og høst -90
Kristin Elnæs	vår og høst -90
Christine Elveland	vår og høst -90
Yvonne E. Frøen	høst -90
Marit Gjelten	vår -90
Linda Haug	vår og høst -90
Karina Hellum	høst -90
Aina Indrehus	vår og høst -90
Lise Karlsen	vår -90
Marianne Kildedal	høst -90
Marit Kohmann	høst -90
Hanna Krange	vår og høst -90
Bente Langeid	høst -90
Liv Turid Lieng	vår og høst -90
Kathinka Moen	vår -90
Hege Nordgard	høst -90
Kjersti Kalsnes Odden	vår -90
Marit Opstad	vår -90
Dagny Raa	vår og høst -90
Kirsti Saur	vår -90
Marie Elisabeth Sollid (Mia)	vår -90
Marianne Stormo	vår -90
Heidi Syverstad	vår og høst -90
Kristine Sønderland	vår - oktober -90
Annette Sørensen	vår -90
Mona C. Vilhelmsen	høst -90
Bente Ågren	høst -90

II. FINANSIERINGEN

1. Oslo kommune

Fram til 1985 var Oslo kommune JURKs største finansieringskilde. JURK mottok for 1984 kr. 300 000, 1985 kr. 100 000, 1986 kr. 120 000, 1987 kr. 205 000, 1988 kr. 277 250, 1989 kr. 280 000,-..

Disse midlene skulle primært dekke største delen av utgiftene ved JURKs Kvinnehusprosjekt. Dette fordi det først og fremst er kvinner fra Oslo som nyter godt av dette tilbudet. I 1990 forandret situasjonen seg drastisk. JURK falt ut av Oslo kommunes budsjett for første gang siden organisasjonen startet i 1975. Dette medførte en plutselig reduksjon av vårt driftsbudsjett på 25 %, og har fått betydelige konsekvenser for vårt rettshjelpstilbud.

JURK er heller ikke i 1991 kommet med i Oslo kommunes budsjett. Medlemmer av JURKs økonomigruppe var på deputasjonsmøte hvor vi fikk møte representanter fra de fleste partier, men dessverre lot ikke politikerne seg overtale selv om vi påviste nytteverdien av vår organisasjon og lønnsomheten av å bevilge driftsstøtte til vår virksomhet. Se forøvrig mer om dette under "Økonomigruppen".

2. Akershus fylkeskommune

For den delen av Kvinnehusprosjektet som går til rettshjelp for Akershus-kvinner, får vi bevilgninger fra Akershus fylkeskommune. I 1988 fikk vi kr. 127 200, i 1989 kr. 132 300, og i 1990 kr. 137 600,-. Søknadsbeløpet var kr. 218 430,-.

3. Andre fylker

Vi søker alle landets fylkeskommuner om støtte til å dekke noen av de utgiftene vi har i forbindelse med henvendelser fra kvinner i deres fylke. Men erfaring viser at kun 3-4 fylker bevilger midler til drift.

I 1990 bevilget Hedmark kr. 4 000,-, Vest-Agder kr. 5 000,- og Rogaland kr. 5 000,-.

4. Justisdepartementet

Justisdepartementet bevilget i ordinære bevilgninger for 1990 kr. 732 856,-. Disse midlene er øremerket til saksbehandling, og skal i hovedsak dekke brevhenvelser fra hele landet. Søknadsbeløpet var kr. 774 500,-.

5. Annen økonomisk støtte

Vi har fått midler til utgivelse av div. temahefter fra Justisdepartementet, Familie- og forbrukerdepartementet og Utdannings- og forskningsdepartementet. Se nærmere oversikt i Regnskap for 1990.

Studentsamskipnaden i Oslo bevilget kr. 34 000,- til et samarbeidsprosjekt mellom JURK og SiO høsten 1990. Se mer om dette under "Blindemprosjektet".

I tillegg stiller Universitetet i Oslo gratis lokaler, telefon (lokalt i Oslo) og B-post til vår disposisjon i Tullingsgt. 4 C. Dette er av avgjørende betydning for JURKs eksistens.

PROBLEMER MED FINANSIERINGEN

JURK har helt fra starten i 1974 hatt problemer med finansieringen av organisasjonen. Vi bruker unødig mye tid og midler på å skaffe bevilgninger. Usikkerheten ved at vi hvert år ikke vet om eller hvor mye vi hvert år får i bevilgninger, hindrer JURKs muligheter til langtidsplanlegging og investering. Dette hemmer utviklingen av organisasjonen.

Det er som tidligere nevnt et klart mål for oss å nå fram til kvinner i alle deler av landet. Den usikre økonomiske situasjonen fører imidlertid til at vi ikke kan drive den PR virksomheten vi ønsker for å oppnå dette, da vi ikke har tilstrekkelig midler til å behandle den økning i antallet saker utspill i media fører til. Bevilgningene fra Justisdepartementet er dessverre langt under det vi trenger for å være et reelt rettshjelpstilbud på helårsbasis for kvinner bosatt utover landet.

JURK mistet i 1990 for første gang siden starten i '74 bevilgninger fra Oslo kommune. Bevilgningene i 1989 var på ca. 300 000,-, altså ca. 1/4 av vårt driftsbudsjett. JURK fikk ingen forvarsel om bortfallet, og den økonomiske situasjonen i år er meget vanskelig.

I desember 1989 søkte JURK og Juss Buss Justisdepartementet om tilleggsbevilgning til drift for 1990 som følge av avslaget på vår søknad om driftsmidler fra Oslo kommune. Departementet beklaget vår vanskelige økonomiske situasjon, men avsto søknaden. Samtidig ble det gjort meget klart at Justisdepartementet ikke anså det som sitt ansvar å kompensere for tapet av den kommunale bevilgning. Situasjonen i dag er at vi ikke mottar noe økonomisk støtte for det viktige rettshjelpstilbud vi er for Oslos kvinner. En unndragelse av dette ansvaret går ikke bare ut over kvinner bosatt i Oslo, men alle landets kvinner.

JURK søkte også i 1990 om tilleggsbevilgninger fra Justisdepartementet. Denne gangen sammen med rettshjelpstiltakene Jusformidlingen i Bergen og Juss-Hjelpa i Nord-Norge. Til tross for aktiv støtte fra Kvinneretten ble resultatet også denne gangen negativt.

JURK har i hele 1990 stått ovenfor vurderingen om total stegning eller sterkt redusert drift for kortere eller lengre perioder. JURK anså det som svært viktig å ha åpent på klientmottaket slik at kvinner som trengte akutt rådgivning kunne få hjelp, både ved personlig fremmøte og over telefon. Av hensyn til våre rådsøkende har vi derfor forsøkt å fordele driften jevnt utover året. Dessverre har dette bare latt seg gjennomføre ved permittering av våre medarbeidere (se nedenfor).

Konsekvens av redusert driftsbudsjett:

-for saksbehandlingen:

JURK har som følge av den sterke reduksjon i driftsbudsjettet for 1990 måttet redusere driften betraktelig. Vi har bare hatt full drift i 19 uker, mot normalt 34 uker. I 5 uker har halvparten av våre medarbeidere måttet permitteres. 30 % av medarbeiderne har i tillegg vært permittert i 6 uker. I sommerukene var 82 % av JURKs medarbeidere permittert. Totalt stengt har vi i år måttet være i hele 14 uker.

JURK har i vårsemesteret 1990 hatt en jevn økning i saker i forhold til tidligere år. Da vi i tillegg til de omfattende permitteringene måtte redusere vår medarbeiderstab med 3 personer fra 22 til 19 i høst, ble vi tvunget til å redusere tilgangen av henvendelser ved å redusere tilbudet om personlige konsultasjoner fra 2 til 1 gang pr. uke. Antall behandlede saker er derfor noe lavere i år enn i 1989.

-for JURKs prinsipielle arbeid:

JURK i år måttet prioritere våre ressurser på saksbehandling på bekostning av det rettspolitiske arbeide, og det prinsipielle arbeid har vært lite i forhold til tidligere år. Dette er meget beklagelig, da vi gjennom vårt arbeide avdekker områder det er behov for å jobbe retts- og kvinnepolitisk.

Selv om omfanget av det prinsipielle arbeid i år har vært mindre enn ønskelig, har JURKs medarbeidere også i år lagt ned et stort antall gratistimer pr. år for å kunne klare noe av alt det svært viktige prinsipielle arbeidet herunder rettsorientering /forebyggende arbeide.

-for JURKs eksistens:

JURKs eksistens er avhengig av hver enkelt medarbeiders idealisme. Medarbeidere har også i 1990 kun fått betalt for 15 timer pr. uke, selv om effektiv arbeidstid kan være opptil det dobbelte. Hver enkelt er nødvendigvis tvunget til å ta opp studielån ved siden av. Som oftest må også studiene utsettes med minst et semester. Indirekte innebærer dette at mye av JURKs drift finansieres ved medarbeidernes studielån. Dette er en meget uheldig utvikling, og vi håper JURKs økonomiske situasjon bedres betraktelig. Vår organisasjon er basert på idealisme, og det oppleves som liten verdsettelse av vårt arbeid at vi i tillegg stadig må kjempe for å holde bevilgningene på et minimumsnivå.

Justisdepartementets bevilgning:

Vi får pr. dags dato penger fra Staten v/ Justisdepartementet over rammepost (kap. 418 p. 72) i statsbudsjettet. Bevilgningen på denne post skal deles etter intern avtale mellom de fire rettshjelpstiltakene JURK, Juss Buss, Jussformidlingen i Bergen og Juss Hjelpa i Nord Norge. Fordelingsavtalen mellom de fire tiltakene ble inngått i 1987. Midlene fra Justisdepartementet fordeles ut fra organisasjonenes antatte behov for å kunne drive ut fra et forsvarlig minimumsnivå.

Bevilgningene JURK mottar fra Justisdepartementet er basert på at vi mottar driftsstøtte fra Oslo kommune. JURKs del ble fastsatt ut fra et totalbudsjett, der det ble lagt til grunn en forutsetning om at Oslo kommune skulle bevilge ca. 40 % av budsjettet, som tilsvarte noe i underkant av kostnadene i forbindelse med henvendelser fra Oslos kvinner.

Tiltakene forutsatte også at bevilgningene skulle oppjusteres hvert år etter den generelle prisstigningen i samfunnet. Videre ble det i fordelingsavtalen mellom rettshjelpstiltakene

forutsatt at ekstrabevilgninger fra staten til studenrettshjelpen primært skulle gå til Juss Hjelpa i Nord-Norge fordi dette tiltaket fortsatt befinner seg i en oppstartingsfase.

Midlene fra Justisdepartementet har ikke fulgt den alminnelige prisstigningen, slik at bevilgningene ikke har fulgt økningen i våre reelle utgifter. JURK og Juss Buss var på vegne av de fire rettshjelpstiltakene i møte med Justiskomiteen for å orientere om, og kartlegge våre behov for økte bevilgninger, subsidiært at de nåværende bevilgninger oppjusteres i takt med konsumprisindeksen. Bakgrunnen for møtet var signaler om at vi kun var innstilt på fjorårets bevilgningsbeløp, uten noe kompensasjon for prisstigning.

Resultatet av møtet var positivt. Tiltakene vil neste år få innvilget søknadsbeløpene, hvilket betyr at 1991s bevilgning er på det nivå den ville vært dersom tidligere bevilgninger hadde blitt oppjustert i takt med den alminnelige prisstigning. Dette opplever vi som svært oppmuntrende, og en anerkjennelse av vårt arbeid.

Fordelingsavtalen:

De fire studentrettshjelpstiltakene er nå inne i en forhandlingsrunde vedrørende revidering av ovennevnte fordelingsavtale og vil også fortsette å kjempe for økte bevilgninger over statsbudsjettet.

Hvordan vil situasjonen bli i 1991 ?

Slik situasjonen ser ut i skrivende stund, blir 1991 et svært stramt år rent økonomisk p.g.a. manglende bevilgning fra Oslo kommune. Oslo bystyre vedtok i desember 1990 å avslå JURKs søknad om driftsmidler for 1991. Dette medfører en reduksjon på 1/4 av vårt driftsbudsjett. Det er svært beklagelig at ikke Oslo kommune er sitt ansvar bevisst og opprettholder sin bevilgning til JURK for å ivareta noe av kvinners rettshjelpsbehov i hovedstaden.

For å kunne strekke oss så langt som overhodet mulig for å opprettholde driften av klientmottaket har JURK vedtatt å holde åpent nesten hele året, men med svært redusert bemanning i lange perioder. Dette er meget uheldig for JURK som organisasjon og vil få konsekvenser spesielt for det prinsipielle arbeidet. Det er fare for at JURKs tilbud sakte men sikkert vil bli kvalt i kampen om midler til drift og lokaler.

III. ÅRSRAPPORTENS NYTTEVERDI

JURKs årsrapport har først og fremst stor verdi for JURKs med- arbeidere. Ved hjelp av den analysen årsrapporten gir av de rådsøkendes rettslige problemer, kan vi finne frem til de rettsområder vi må skolere oss i for å bli bedre rådgivere.

Videre er årsrapporten nyttig når vi jobber med prinsipielt arbeid. I dette arbeidet bruker vi de erfaringer vi har fått gjennom saksbehandlingen til å påvise samfunnsmessige og rettspolitiske skjevheter. Opplysninger om saksmaterialet er systematisert og analysert i årsrapporten og denne vil være en kilde til å kunne se utviklingstendenser m.m.

I JURK praktiserer vi, som tidligere nevnt, "flat struktur". Dette innebærer at det er svært viktig at alle medarbeiderne har oversikt over hele virksomheten, ikke bare sitt eget arbeidsfelt. Årsrapporten vil kunne hjelpe medarbeiderne til å få en slik oversikt.

Årsrapporten har et forskningsmessig preg, da den inneholder en samlet oversikt over saksmaterialet for et år. Den kan derfor brukes av enkeltpersoner, organisasjoner, offentlige organer og andre som arbeider med det pågjeldende området.

De bevilgende myndigheter ønsker også å få fremlagt JURKs års- rapport for å vurdere tiltakets verdi og fremdrift ved avgjør- else av om de skal gi oss økonomisk støtte.

Årsrapporten distribueres forøvrig til andre interesserte. En kan da henvende seg til JURK, postboks 6756, St. Olavs plass, 0130 Oslo 1, eller telefon 02-11 25 00, linje 427/428.

ÅRSREGNSKAP - 1990
Driftsregnskap

DRIFTSINNTEKTER

Departementene

Justisdepartementet, ordinær 732 856,00

Fylkeskommuner

Akershus 137 600,00

Hedmark 4 000,00

Rogaland 5 000,00

Vest-Agder 5 000,00

Andre

Studentsamskipnaden i Oslo,
velferdsavdelingen 34 000,00

Familie og forbrugerdept.¹ 16 140,00

Justisdepartementet² 20 000,00

Utdannings og forskningsdepartementet³ 5 000,00

Salg/renteinntekter

Inntekter v/ salg, temahefter 8 483,00

Inntekter v/ salg av porto/kopi 1 047,00

Renteinntekter (DnB og Postgiro) 1 164,00

Totale inntekter 970 290,00

¹ Støtte til utgivelse av temaheftene "Ugift samliv" kr. 10 140,-, og "Mishandlede kvinners rettsstilling" kr. 6 000,-

² Støtte til temaheftene "Ugift samliv" kr. 5 000,- og "Mishandlede kvinners rettsstilling" kr. 15 000,-.

³ Støtte til temaheftet "Mishandlede kvinners rettsstilling" kr. 5 000,-.

DRIFTSKOSTNADER

Lønnsutgifter

Lønn

Arbeidsgiveravgift

Feriepenger

611 223,00

99 881,00

70 103,00

Andre utgifter

Bøker/tidsskrifter

Kontorrekvisita

Telefon

Andre utgifter

4 712,00

38 472,00

7 409,00

37 559,00

Totale utgifter

869 359,00

Driftsutgiftene for 1990 er reelt større enn årsregnskapet for 1990 viser. Arbeidsgiveravgift for november og desember 1990, samt lønn for november og desember 1990 er belastet regnskapet for 1991. Dette av regnskapsmessige årsaker.

IV. SAKSMATERIALE OG METODE

Det saksmateriale som ligger til grunn for denne rapporten er personlige henvendelser på mottaket i Schwensensgt. 15 i Oslo, henvendelser pr brev og over telefon fra kvinner bosatt over hele landet. Vi har ikke regnet med mer generelle henvendelser fra f.eks. skoleelever, kvinnegrupper, og andre organisasjoner som ønsker opplysninger om kvinners rettslige stilling.

For hver sak blir det fylt ut et mønsterark. Mønsterarket gir opplysninger om den rådsøkende og om kvinnens juridiske problem. Det er disse mønsterarkene som ligger til grunn for statistikkene.

Mønsterarkene er stort sett mer utfyllende for sakene med personlig fremmøte og over telefon, enn for brevsakene. Ved personlige henvendelser kan vi spørre kvinnen om spørsmål som ikke angår saken hennes direkte. Vi informerer kvinnen om at mønsterarket er anonymt, og tar hensyn til ønsker om ikke å gi opplysninger. Det er imidlertid svært sjelden at kvinnen ikke ønsker å svare på spørsmålene. Når det gjelder brevsakene, bruker vi bare de opplysningene kvinnen selv gir oss i brevet. Oftest får vi bare ett brev fra kvinnen, og sender ett tilbake. Vi spør bare etter ytterligere opplysninger dersom det er nødvendig for vår behandling av saken, fordi det kan være vanskelig å forklare kvinnen på en informativ måte hvorfor vi ønsker å innhente disse opplysningene. Derfor er andelen av "ikke oppgitt" forholdsvis høy i tabellene. Ufullstendige opplysninger kan dessuten gi et misvisende bilde av sakene.

I en del saker viser det seg at saken inneholder flere retts- spørsmål enn det som kommer frem av mønsterark og sakspapirer. Grunnen til dette er at saksbehandleren ofte bare noterer hovedproblemet på mønsterarket. Vi vet av den grunn at tallene i tabellen for problemområder er lavere enn sakene skulle tilsi.

V. ANTALL SAKER

	<u>Antall</u>	<u>Prosent</u>
Klientmottak/Bli-saker	527	51,9
Brev	489	48,1

Totalt	1016	100,0

Saksantallet er lavere i 1990 enn det var i 1989. JURKs økonomi var i 1990 meget dårlig, noe som måtte gi seg utslag i vår tilgjengelighet. Se nærmere om dette under "Finansiering".

Antall saker tilsvarende antall kvinner som fikk sin sak behandlet av oss i 1990. Dersom kvinnen henvender seg til oss angående samme sak flere ganger i løpet av året, noe som ofte skjer, registreres dette bare som en sak. Hvis den nye henvendelsen gjelder et helt annet problem, blir den registrert som ny sak.

Dersom kvinnen ved første henvendelse har flere juridiske problem som hører inn under ulike rettsområder, registreres dette som en sak innenfor flere rettsområder. I 1990 har vi registrert 1016 saker under vel 20 forskjellige rettsområder.

Det vil i gjennomsnitt si 1,38 problemområder pr. sak. Videre har kvinnen ofte flere rettsspørsmål under hvert problemområde. Dette kommer frem under omtalen av de enkelte rettsområder vi behandler særskilt nedenfor.

De kvinnene som oppsøker oss personlig har stort sett samme type problemer som dem vi får skriftlige henvendelser fra, og det samme gjelder de kvinnene som ringer til oss. Mange kvinner synes det er vanskelig å skrive om problemet sitt, og har også problemer med å oppsøke oss på mottaket i Schwensensgt. 15. Store geografiske avstander, og problemer med å forlate hjemmet på grunn av barn, kan også skape vanskeligheter.

Saksinntaket pr. måned

Tabellene på de neste sidene er basert på antallet saker som ble levert inn til registrering i løpet av året. Flere saker går imidlertid over lang tid, og siden saken først blir registrert når den fra vår side anses for å være ferdigbehandlet, er antallet innkomne saker er høyere enn antallet registrerte saker.

Måned	Kvinnehussaker+Bli-saker		Brevsaker		Totalt	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Januar	31	5,8	39	7,7	70	6,9
Februar	57	10,8	35	7,2	92	9,1
Mars	54	10,2	44	9,1	98	9,7
April	42	7,9	50	10,3	92	9,1
Mai	55	10,4	54	11,0	109	10,7
Juni	137	26,0	22	4,5	159	15,6
August	38	7,2	21	4,3	59	5,8
September	40	7,6	45	9,2	85	8,3
Oktober	31	6,0	84	17,2	115	11,3
November	42	8,1	81	16,6	123	12,1
Desember	0	0,0	14	2,9	14	1,4
Totalt	527	100,0	489	100,0	1016	100,0

Totalt har vi hatt en nedgang i saksantall i forhold til 1989.

På grunn av for lave bevilgninger var JURK nødt til å holde stengt juli måned, og nesten hele desember. Derav det lave saksantallet.

IV. OPPLYSNINGER OM DE RÅDSØKENDE

1. Bostedsfylke

	Antall	Prosent
Oslo	507	49,8
Akershus	172	16,9
Østfold	21	2,1
Vestfold	29	2,8
Hedmark	12	1,8
Oppland	15	1,5
Buskerud	43	4,2
Telemark	18	1,8
Aust Agder	10	1,0
Vest Agder	7	0,7
Rogaland	18	1,8
Hordaland	11	1,5
Sogn og Fjordane	9	0,9
Møre og Romsdal	13	1,3
Sør-Trøndelag	18	1,6
Nord-Trøndelag	13	1,3
Nordland	18	1,7
Troms	4	0,4
Finnmark	3	0,3
Utlandet	4	0,4
Ikke oppgitt	71	6,6
<hr/>		
Totalt	1016	100,0
<hr/>		

Det fremgår av tabellen at JURK behandler saker for kvinner som er bosatt over hele landet.

Oslo og Akershus

66,83 % av våre rådsøkende er bosatt i Oslo eller Akershus. Dette representerer en nedgang på 5,67 % i forhold til 1989. Siden kontoret vårt ligger i Oslo, er det imidlertid naturlig at det er kvinner fra Oslo og Akershus som benytter oss flittigst. Svært mange av de rådsøkende fremhever at det er vesentlig for dem å møte oss personlig. Dette er forståelig, siden de fleste sakene vi behandler er sterkt "følelsesladede" (f.eks. separasjon, skilsmisse, barnefordeling, mishandling, incest).

Resten av landet

Bosettingsmønsteret til våre rådsøkende fra resten av landet har endret seg noe fra 1989. JURK har i 1990 hatt en jevn økning i antall henvendelser fra kvinner fra andre deler av Norge enn Oslo og Akershus. Dette er en gledelig utvikling, da vårt mål er å være et landsdekkende rettshjelpstilbud.

JURK har ikke kunnet drive aktiv PR i 1990. Dette skyldes at vår økonomi ikke er blitt bedret de siste årene, noe som medfører at vi ikke har kapasitet til å behandle den økte strøm av saker som erfaringsmessig kommer ved aktiv markedsføring.

2. Hvordan kvinnen fikk kjennskap til JURK

	Antall	Prosent
Via en bekjent	369	35,3
Gjennom massemedia	107	10,2
På et offentlig kontor	111	10,6
Via et krisesenter	23	2,2
Løpeseddel/plakat	65	6,2
Gjennom kvinnebevegelsen	21	2,0
Andre	137	13,1
Ikke oppgitt/husker ikke	211	20,2
<hr/>		
Totalt	1044	100,0
<hr/>		

Tallet er noe høyere enn antall registrerte saker. Dette skyldes at noen oppgir flere kilder. 35,3 % av våre rådsøkende opplyste at de tok kontakt med JURK etter anbefaling fra bekjente. Dette er en økning på 3,7 % fra 1989. 10,2 % av våre rådsøkende opplyser at de ble gjort kjent med JURK via massemedia. Dette er en økning fra 1989 på 4,9 %. Dette er overraskende høyt sett på bakgrunn av den bevisst lave profil JURK har lagt seg på i massemedia i 1989 og 1990.

10,6 % av våre rådsøkende ble anbefalt å kontakte JURK på et offentlig kontor. Det dreier seg først og fremst om sosial- og trygdekontorer, men også om fylkesmannskontor, politi- og lensmannskontor o.l. I 1989 sendte vi ut informasjon om JURKs hefter og om vårt gratis rettshjelpstilbud til kvinner til alle landets sosial- og trygdekontorer, samt alle politi- og lensmannskontorer. Det er derfor noe overraskende at antall rådsøkende som har henvendt seg til JURK etter anbefaling fra offentlig kontor i 1990 har gått ned med 1,8 % fra i fjor.

Noen av våre rådsøkende får kunnskap om JURK gjennom plakater og brosjyrer/hefter. Årsaken til at det i 1990 har vært en markant økning i rådsøkende som har fått vite om vårt rettshjelpstilbud kan være flere. For det første fikk vi i 1990 ferdig en ny informasjonsbrosjyre om JURK som er distribuert til diverse offentlige kontorer og bibliotek. I tillegg fikk vi i forbindelse med Oslo og Bergens juridiske fakultets lovstafett delt ut diverse løpesedler på ruten fra Oslo til Bergen. Ellers har JURK bevisst unnlatt å distribuere plakater. Grunnen er at dette vil medføre en markant økning av pågangen, noe som vi vil få problemer med å håndtere under den nåværende økonomiske situasjon. Imidlertid forsøker JURKs medarbeidere å spre plakater så godt som mulig, blant annet ved å ta med seg materiell til sine hjemsteder i ferier o.l.

Tidligere har mange saker blitt formidlet til oss via forskjellige krisesentra og krisetelefoner. I 1990 har imidlertid dette tallet gått noe ned i forhold til tidligere år. Noe av årsaken kan være at JURK har holdt en lav profil i forhold til krisesentret i Oslo pga. den interne konflikten mellom Camilla krisesenter og Oslo krisesenter. Dette har bla. har gitt seg utslag i at Volds- og mishandlingsgruppa og Innvandrerkvinnegruppa som tidligere har hatt fast saksbehandling og foredragsvirksomhet på senteret hver 14. dag, ikke har kunnet fulgt opp dette i 1990.

Det var imidlertid mange av våre rådsøkende som ikke oppga hvor de hadde fått vite om oss, eller ikke husket det. Dette var tilfellet i 211 av sakene. Dette er en reduksjon på 0,9 % i forhold til 1989. Denne andelen var klart størst når det gjaldt brevsakene, der vi ikke får stilt kvinnene spørsmålene på mønsterarket.

3. Statsborgerskap

	Antall	Prosent
Kvinnens statsborgerskap.		
Norsk	876	86,2
Norden ellers	23	2,3
Europeisk (forøvrig)	8	0,8
Afrikansk	6	0,6
Asiatisk	13	1,3
Amerikansk	7	0,7
Ikke oppgitt	83	8,2
<hr/>		
Totalt	1016	100,0
<hr/>		

86,2 % av kvinnene som har fått behandlet sin sak i JURK i 1990 er norske statsborgere. Det har vært en økning på 4,2 % i forhold til 1989.

I 1990 mottok JURK 23 kvinner fra Norden ellers. Dette utgjør 2,3 % av våre rådsøkende. Dette er hele 100 % økning fra 1989.

0,8 % av kvinnene har statsborgerskap i land i Europa forøvrig. Dette er en reduksjon på 2,9 % i forhold til 1989.

Det har vært en nedgang på 2 % av kvinner med afrikansk stats- borgerskap i 1990.

Av den totale saksmengde var det 8,2 % av kvinnene som ikke oppga sitt statsborgerskap. Dette er en reduksjon på 1,6 % i forhold til 1989. Kvinner som henvender seg til oss pr. brev opplyser selvfølgelig ikke hvilket statsborgerskap de har dersom dette ikke kan antas å ha betydning for saken.

Mannens statsborgerskap.

Norsk	435	64,7
Norden ellers	7	1,0
Europeisk (forøvrig)	22	3,3
Afrikansk	19	2,8
Asiatisk	12	1,8
Amerikansk	10	1,5
Ikke oppgitt	167	24,9
<hr/>		
Totalt	672	100,0
<hr/>		

Mannens statsborgerskap spiller vanligvis ingen rolle for saken. Vi regner derfor med at dette bare blir registrert der kvinnen finner grunn til å nevne det, fordi hun tror det kan være relevant i saken.

4. Alder

	<u>Antall</u>	<u>Prosent</u>
Under 20 år	19	1,9
Mellom 21 og 30 år	279	27,5
Mellom 31 og 40 år	266	26,2
Mellom 41 og 50 år	147	14,5
Over 51 år	75	7,3
Ikke oppgitt	230	22,6
<hr/>		
Totalt	1016	100,0
<hr/>		

Hovedtyngden aldersmessig ligger også i 1990 mellom 21 og 40 år. Denne gruppen utgjør 53,7 %. Dette er imidlertid en reduksjon på 2,5 % sammenlignet med 1989. Aldersgruppen 41 til 50 og over 51 år har holdt seg på samme nivå som i 1989, med kun en reduksjon på 0,1% i forhold til 1989.

I 1990 var det 22,6 % av kvinnene som ikke oppga alder. Dette er en økning på 1,9 % fra 1989. Det er i brevsakene disse opplysningene ikke blir gitt.

5. Barn

Ja	599	59,0
Nei	202	19,9
Ikke oppgitt	215	21,1
<hr/>		
Totalt	1016	100,0
<hr/>		

59,0 % av våre rådsøkende opplyser at de har ett eller flere barn. 21,1 % av de rådsøkende har ikke opplyst om de har barn eller ikke. Dette gjelder i særlig grad brevsakene. Det vil ofte være lite naturlig for kvinnen å gi slike opplysninger i et brev, dersom saken ikke dreier seg om et barnerettslig spørsmål. Det har vært en økning på 10,0 % som ikke har oppgitt om de har barn eller ikke sammenlignet med 1989.

6. Sivilstand

Gift	230	22,6
Ugift	232	22,8
Sambo	141	13,9
Separert	161	15,8
Skilt	122	12,0
Enke	20	2,0
Ikke oppgitt	110	10,9
<hr/>		
Totalt	1016	100,0
<hr/>		

JURK kommer i svært mange saker inn som en rådgivende instans før kvinnen tar noe rettslig skritt i retning av samlivsbrudd, eller separasjon /skilsmisse. I disse sakene fungerer JURK ofte som et bindeledd mellom kvinnen og det tradisjonelle rettsapparatet.

Bare 22,8 % av våre rådsøkende er ugifte. I forhold til 1989 har det vært en økning på 2,8 % ugifte rådsøkende i 1990. Det har vært en økning på 1,2 % av samboere i 1990.

Det er kun 10,9 % som ikke har opplyst sin sivilstand, dette er svak økning på 1 % sammenlignet med 1989.

7. Yrke og forsørgelseskilde

	Antall	Prosent
Heltid hjemmet	39	3,8
Heltid utearbeidende	496	48,8
Deltid utearbeidende	113	11,1
Ikke oppgitt	368	36,3

Totalt	1016	100,0

De fleste av våre rådsøkende er yrkesaktive, bare 3,8 % er hjemmearbeidende på heltid. Mange kvinner arbeider deltid ute og hjemme. De er derfor avhengige av forsørgelseskilder i tillegg til egen inntekt. Slik inntekt kan være offentlige stønader, studielån eller mannens inntekt. I tillegg er typiske "kvinneyrker" som oftest svært dårlig betalt. Vi har hatt en økning i antall kvinner som arbeider heltid utenfor hjemmet på 14,4 % fra 1989. Dette kan vise at flere kvinner pga. de harde økonomiske tidene er nødt til å supplere familiens inntekt, i tillegg til at flere kvinner er aleneforsørgere.

Yrke:

Omsorgs- og hjemmearbeide	106	10,0
Kontor/sentralbord	141	13,4
Helsevesenet	71	6,7
Servicenæring	79	7,5
Undervisning	53	5,0
Student	116	11,0
Selvstendig næringsdrivende	34	3,2
Trygdet	102	9,7
Arbeidsledig	34	3,2
Industriarbeide	9	0,9
Annet	86	8,2
Ikke opplyst	223	21,2

Totalt	1054	100,0

De aller fleste arbeider innenfor typiske kvinnesektorer i yrkeslivet. Som eksempel kan nevnes arbeid i helsevesenet, kontorarbeid, butikkarbeid og arbeid i undervisningssektoren. 11 % av våre rådsøkende er studenter. Dette er en økning på 1,8 % sammenlignet med året før. Grunnen til økningen er samarbeidsprosjektet med Studentsamskipnaden om klientmottak på Blindern.

Den yrkesmessige fordelingen har ikke forandret seg noe vesentlig fra 1989 til 1990. Imidlertid er det verdt å nevne at det har vært en økning på 1,5 % av selvstendig næringsdrivende.

Forsørgersystem.

	<u>Antall</u>	<u>Prosent</u>
Egen inntekt	533	47,7
Mannens inntekt	88	7,8
Offentlig støtte	223	20,0
Studielån	60	5,4
Andre	24	2,1
Ikke oppgitt	189	17,0

Totalt	1117	100,0

Det totale antallet svar er større enn saksantallet. Årsaken er at kvinnen kan være forsørget via flere kilder. F.eks en kombinasjon mellom stønad fra det offentlige og egen inntekt.

8. Hvorfor oppsøker kvinnen JURK fremfor andre?

Kvinnelige saksbehandlere	246	20,4
Anbefalt	198	16,4
Bra, godt rykte	86	7,1
Gratis	219	18,2
Dårlig advokat	44	3,6
Enkelt/uforpliktende	144	12,0
Vet ikke	26	2,2
Andre	36	3,0
Ikke oppgitt	207	17,1

	1206	100,0

Det totale antall er noe større enn antallet ferdigregistrerte saker. Dette skyldes at flere kvinner har oppgitt flere enn en grunn til at de oppsøker JURK fremfor andre rettshjelpere.

De rådsøkende som har svart på dette spørsmålet oppgir ofte flere grunner. Vi registrerer bare det hun legger hovedvekten på. Vårt generelle inntrykk er at det i all hovedsak er grunner som at det er gratis, kvinnelige saksbehandlere, uformelt, at hun er blitt anbefalt å gå til oss o.l., som veier tyngst for våre rådsøkende når de oppsøker oss.

Årsaken til at såvidt mange av våre rådsøkende ikke har opplyst noen grunn til at de har kontaktet JURK fremfor andre rettshjelpere, er at vi har et stort antall brev saker der det ikke er naturlig for kvinnen å opplyse om dette sånn helt uten videre.

Det viser seg at innvandrerkvinner i større grad enn andre rådsøkende er avhengig av å forklare seg muntlig (eventuelt ha med tolk), fordi de ofte har problemer med språket. For dem er det å møte en saksbehandler i JURK ofte den eneste mulighet til å få kontakt med oss. JURKs saksmottak i Schwensensgt. 15 er derfor ikke bare et ekstratilbud til Oslo-kvinnene, men ofte også det eneste reelle tilbudet vi har til innvandrerkvinner.

9. Tidligere kontakt med rettshjelper

Vi har stilt de rådsøkende spørsmål om de tidligere har vært i kontakt med rettshjelper i denne saken.

	<u>Antall</u>	<u>Prosent</u>
Ja	316	31,1
Nei	525	51,7
Ikke opplyst	175	17,2

Totalt	1016	100,0

31,1 % av våre rådsøkende opplyser at de tidligere har vært i kontakt med rettshjelpere i denne saken. Den prosentvise andelen dette gjelder har steget jevnt siden 1986.

Disse har vært i kontakt med henholdsvis:

Privat advokat	205	64,9
Kontoret for fri rettshjelp	47	14,9
JussBuss	13	4,1
Andre/flere rettshjelpere	51	16,1

Totalt	316	100,0

Det har vært en økning på 4,3 % som har søkt bistand hos privatpraktiserende advokat sammenlignet med 1989, og en økning på hele 7,1 % fra 1988.

Det har vært en økning på 4,1 % i forhold til 1989 som hadde hatt kontakt med Kontoret for fri rettshjelp i 1990.

Når det gjelder privatpraktiserende advokater er vårt generelle inntrykk at kommunikasjonen mellom han/henne og den rådsøkende ofte fungerer dårlig. Kvinnene føler ofte at advokaten snakker "over hodet" på dem, det vil si med et språk og en terminologi de ikke forstår. Den rådsøkende kan ha inntrykk av at advokaten er lite interessert i saken hennes, og prioriterer andre, mer "spennende" saker. Ofte blir kvinners problemer betraktet som "hverdagslige". Det hender også at den rådsøkende ikke lenger har råd til å la advokaten arbeide videre med saken,

JURK er forsiktig med å engasjere seg i saker der det er andre rettshjelpere inne i bildet fra før. JURK fungerer i mange av tilfelle som et bindeledd mellom kvinnen og rettshjelperen/advokaten.

VII. PROBLEMOMRÅDENE

1. Oversikt

Arbeidsrett	35	2,50
Arverett	54	3,86
Abort- og fødselrett	4	0,29
Barnerett	184	13,16
Boligrett	44	3,15
Erstatnings- og forsikringsrett	31	2,22
Familierett	200	14,31
Forvaltningsrett	16	1,14
Innvandrerkvinnerett	20	1,43
Internasjonal privatrett	10	0,72
Kontraktsrett	132	9,44
Personrett	8	0,57
Rettshjelpsrett	111	7,94
Sivilprosess	9	0,64
Skatt og avgifter	21	1,50
Skifterett	170	12,16
Sosial- og trygderett	104	7,44
Strafferett	34	2,43
Tingsrett	25	1,79
Ugift samliv	169	12,09
Andre	17	1,22

Totalt	1398	100,00

Denne tabellen viser at hver kvinne i gjennomsnitt hadde spørsmål innen ca 1,4 problemområder. Svært ofte har kvinnen flere spørsmål innen hvert rettsområde. Dette er grunnen til at det totale antallet i tabellene over de utvalgte problemområdene er høyere enn i oversiktstabellen over. Vi har flest saker innenfor saksområdene barne-, skifte-, og familierett i tillegg til ugift samliv. Dette viser tydelig at kvinner har flest rettslige problemer når det gjelder separasjon og skilsmisse, og samlivsbrudd ellers, samt områder som har nær tilknytning til dette. I 1990 har det vært en markert oppgang i kontraktsrettslige saker i forhold til tidligere år. Vi har også i 1990 hatt mange forespørsler som omhandler sosial- og trygderett.

I det følgende har vi valgt å konsentrere oss om noen av problemområdene: arbeidsrett, arverett, barnerett, boligrett, erstatningsrett, familierett, fremmedrett, internasjonal privatrett, rettshjelpsrett, skifterett, sosial- og trygderett, strafferett og ugift samliv. Disse har vi valgt ut på grunn av problemområdets "størrelse" i vårt materiale, men også på bakgrunn av at vi finner enkelte områder spesielt interessante ut fra et kvinnevertslig og kvinnepolitisk synspunkt.

2. Arbeidsrett.

<u>Spørsmål angående</u>	<u>Antall</u>
Usaklig oppsigelse	17
Forbigåelse v/ansettelse	5
Andre	15
<hr/>	
Totalt	37
<hr/>	

Et område som har økt sterkt i 1990 er arbeidsrett. De fleste sakene gjelder usaklig oppsigelse i arbeidsforhold. Dette underbygger tendensene til at når en arbeidsgiver står overfor en situasjon der arbeidsstyrken må reduseres, er kvinnene ofte de første som må gå. Ofte skjer dette når kvinnen har fødselspermisjon. Av interesse kan være også å nevne at Arbeidsretten i 1990 for første gang fikk inn tvister om likestillingsspørsmål og tariffavtalers forhold til likestillingsloven.

3. Arverett

<u>Spørsmål angående</u>	<u>Antall</u>
Odelsrett/åsetesrett	4
Spørsmål/opprettelse av testament	28
Spørsmål om legalarv/pliktdelsarv/	22
Andre	10
<hr/>	
Totalt	64
<hr/>	

De fleste sakene innen arveretten gjelder opprettelse av testament. Flesteparten angikk konkret hjelp til å sette opp testament, spørsmål om formkrav og hva man kan regulere i testament, og når det er nødvendig med testaments form. Vår erfaring viser at mange tror dette er noe de ikke kan gjøre selv, men må overlate til en jurist. Vi har ikke merket noen endring i typen spørsmål fra 1989 til 1990.

4. Barnerett

<u>Spørsmål angående</u>	<u>Antall</u>
Foreldreansvar/daglig omsorg etter separasjon/skilsmisse	64
Samværsrett	65
Barnebidrag	59
Kidnapping av barn	3
Barnevern	8
Adopsjon	4
Farskapssaker	17
Barnetestament	6
Andre	6
<hr/>	
Totalt	232

Spørsmålet om hvem som skal ha foreldreansvaret og den daglige omsorgen for barna etter et samlivsbrudd, er svært viktig for våre rådsøkende. Mange kvinner uttrykker engstelse for at de ikke skal få den daglige omsorgen for barna. Selv når kvinnen har hatt hovedansvaret for barna, noe som gjelder i de fleste tilfeller, tror de at mannen står sterkere enn dem. Han tjener bedre og kan derfor lettere holde på fellesboligen og kan generelt tilby barna bedre økonomiske kår. Ofte gir de rådsøkende uttrykk for at de ikke tør å bryte ut av dårlige ekteskap fordi mannen har overbevist dem om at de ikke vil få den daglige omsorgen.

Samværsrett.

I de fleste tilfellene ønsket kvinnene, i år som i fjor, generell informasjon om samværsretten, særlig omfanget av den. Ellers gikk mange saker ut på problemer som oppsto fordi faren ikke fulgte opp sin samværsrett. Kvinnen ønsket den avlastning hans samværsrett ville innebære, og barna ønsket å se sin far. Videre ønsket noen få rådsøkende at farens samværsrett skulle bortfalle, blant annet på grunn av rusproblemer hos den samværsberettigede og i noen tilfelle mistanke om incest.

Barnebidrag.

De spørsmålene vi får om barnebidrag dreier seg om fastsettelse, endring, forskuttering og innkreving av bidraget. Vi hadde også saker angående kidnapping av barn, adgangen til å ta barnet med til utlandet i forbindelse med ferie og jobb/ utdanning, barnevern, adopsjon og fastsettelse av farsskap.

Barnetestament.

Det har i år vært en markert oppgang i kvinner som er aleneforsørgere som ønsker informasjon om hva som vil skje med sitt barn dersom hun skulle falle fra. Herunder opprettelse av "viljeserklæring om barn" eller sk. "barnetestament".

5. Boligrett

<u>Spørsmål angående</u>	<u>Antall</u>
Den rådsøkende er leietaker	15
Den rådsøkende er utleier	5
Bostøtte	7
Andre	13
<hr/>	
Totalt	40

Generell bosituasjon.

Spørsmålene dreier seg i hovedsak om generell informasjon i forbindelse med boligleieforhold.

Samlivsbrudd.

Spørsmål om boligen ved samlivsbrudd kommer opp i de fleste sakene som angår separasjon, skilsmisse eller oppløsning av ugift samboerforhold. Oversikten gjelder bare hvor spørsmål angående boligen har vært det eneste spørsmålet.

Mange av boligrettssakene gjelder hvem som skal overta boligen etter samlivsbrudd. Flertal av kvinnene har ikke økonomisk mulighet til å overta den. De er dessuten dårlig informert om de regler som gjelder for statlige og kommunale bostøtteordninger. Under "samlivsbrudd" registreres også saker hvor en av partene i et samliv, det være seg ekteskap eller ugift samliv, ønsker at den andre skal flytte.

Bostøtte.

Vi har mange henvendelser angående bostøtte. Etter vår erfaring er denne type støtteordning for lite kjent blant det store flertall av kvinner, og den informasjon som blir gitt, når ofte ikke frem.

6. Erstatningstrett/forsikringsrett

<u>Spørsmål angående</u>	<u>Antall</u>
Statlig erstatning til voldsofre/ billighetserstatning	10
Medisinsk feilbehandling	1
Erstatning etter ulykker	3
Forsikringsaker	6
Andre	7
<hr/>	
Totalt	27

Flertallet av disse sakene angår statlig erstatning til voldsofre. Dette er særlig aktuelt når det gjelder voldtektsofre og ofre for kvinnemishandling generelt, samt ofre for incest. Se forøvrig statistikken som gjelder mishandlingssakene i 1990.

Vi har også fått saker som gjelder klager til forsikrings- selskaper o.l.

7. Familierett

<u>Spørsmål angående</u>	<u>Antall</u>
Ektepakt	42
Bidrag til kvinnen i ekteskapet	19
Formuesforhold i ekteskapet	31
Standardformular separasjon og skilsmisse	102
Andre	16
Separasjon	18
Domstolbehandling	4
Midlertidig separasjon/forføyning	1
Andre	4
Skilsmisse	4
Domstolbehandling	19
Andre	3
Ektefellebidrag	4
	7
<hr/>	
Totalt	270

Ektepakt.

I mange av henvendelsene har kvinnen til hensikt å sikre sin egen økonomiske situasjon. Ofte kommer kvinnen til JURK før hun undertegner en ektepakt som mannen ønsker å opprette. Dessverre får vi også en del henvendelser der kvinnen allerede har undertegnet en ektepakt, som hun først senere ser er urimelig, f.eks. i forbindelse med et samlivsbrudd.

Bidrag fra mannen i ekteskapet.

I mange av disse sakene kommer kvinnen til oss fordi den gjensidige underholdsplikten ikke oppfylles. Hun ønsker da å få vite om det er noe man kan gjøre i en slik situasjon.

Bidrag til kvinnen etter separasjon/skilsmisse.

Her dreier sakene seg om hvorvidt kvinnen er berettiget til underholdsbidrag fra mannen etter separasjon/skilsmisse. Sakene angår også fastsettelse og innkreving av bidrag dersom hun anses berettiget til det.

Separasjon og skilsmisse.

I de fleste av disse sakene ønsker kvinnen informasjon om fremgangsmåten ved separasjon og skilsmisse.

På grunn av det store antall henvendelser om saksgangen ved oppløsning av ekteskap har JURK utarbeidet et standardformular om fremgangsmåten ved separasjon og skilsmisse. Dette formularet sendes ofte ut til den rådsøkende før saken blir nærmere behandlet, slik at kvinnen i fred og ro kan sette seg ned å få kort informasjon om gangen i en "vanlig" separasjons- og/eller skilsmisssak. I endel tilfeller er denne informasjonen nok til å gjøre kvinnen selvhjulpen.

En vanlig misforståelse i disse sakene er at kvinnen tror at hun ikke kan få separasjon hvis mannen motsetter seg dette.

Enkelte kvinner frykter meklingen, og trenger nøktern informasjon om hva dette går ut på. Videre ønsker mange rådsøkende opplysninger om separasjonens rettsvirkninger, f.eks. med henblikk på skifte og barnefordeling. Vi får også henvendelser om midlertidig separasjon. Dette kan være nødvendig fordi kvinnens situasjon er prekær, mens det vanligvis tar lang tid å behandle en separasjonssøknad.

Mange kvinner har spørsmål om kravet til atskillelse i separasjonstiden. Håndhevelsen av kravet kan synes streng og skaper problemer for mange, som har benyttet eller ønsker å benytte denne tiden slik lovgiver hadde til hensikt, -nemlig som en periode hvor partene kan tenke seg om og prøve å finne tilbake til hverandre.

Videre gjelder en del henvendelser spørsmålet om separasjonsbevillingen/-dommen blir ugyldig dersom partene av praktiske årsaker ikke har kunnet flytte fra hverandre umiddelbart etter at den ble gitt.

Skilsmisse.

Et stort antall kvinner har spørsmål i forbindelse med skilsmisse. Dette gjelder både kvinner som allerede var separert, og kvinner som ønsket skilsmisse ved dom. Et fåtall av sakene dreier seg om skilsmisse på grunnlag av faktisk separasjon. Noen saker gjelder skilsmisse ved dom uten forutgående separasjon, som regel på grunn av mishandling eller utroskap.

8. Innvandrerkvinnerett

Det har vært en økning i antall henvendelser i 1990 fra innvandrerkvinner. Dette viser at JURK nå begynner å bli et etablert tilbud til innvandrerkvinner. I 1987 ble det etablert en fast vaktordning på Camilla krisesenter i Oslo. Dette medførte en firedobling av antallet henvendelser. I 1990 så vi oss nødt til å slutte med vaktordningen. Det er derfor gledelig at vi likevel har hatt oppgang i antall henvendelser fra innvandrerkvinner, som pga. sin livsform og kultur kan være vanskelig å nå frem til.

Spørsmålene vi får på dette området gjelder i det store og hele oppholds- og arbeidstillatelse, særlig i forbindelse med separasjon og skilsmisse. Mange kvinner får oppholdstillatelse i Norge gjennom familiegjenforeningsregelen, det vil si som "vedheng" til mannens oppholdstillatelse. For å opparbeide selvstendig rett til å bli i landet stilles krav til minste botid i landet. Denne minstetiden er nå 3 år. I flere av sakene har vi hatt den vanskelig oppgaven å skulle råde kvinner som står overfor valget mellom å leve i et konfliktfylt ekteskap eller å reise til hjemlandet og sosial fordømmelse. Situasjonen har for mishandlede og kvinner fra den tredje verden bedret seg noe i og med at Justisdepartementet har åpnet adgangen for disse kvinnene til å få bli Norge.

Vi har også fått henvendelser angående f.eks. oppløsning av ekteskap inngått i utlandet og pro forma ekteskap.

9. Internasjonal privatrett

De fleste sakene her angår spørsmål angående samboerforhold og ekteskap mellom norske og utenlandske statsborgere, og om hvilket lands regler som gjelder ved separasjon der bare en av partene er norsk. Vi har også fått spørsmål angående hvilke regler som gjelder ved giftemål i utlandet.

10. Rettshjelpsrett

<u>Spørsmål angående</u>	<u>Antall</u>
Informasjon om fri rettshjelp	47
Henvi sning til advokat	50
Info. om bistandsadv.ordningen	6
Andre	16
<hr/>	
Totalt	119
<hr/>	

I 1990 har vi registrert 119 henvendelser under dette rettsområdet. Her har vi registrert tilfeller hvor kvinnen har ønsket, eller JURK har anbefalt kontakt med advokat, klager på advokat, samt tilfeller hvor vi opplyste om den statlige fri rettshjelpsordningen.

I en del saker hadde kvinnen allerede hatt kontakt med rettshjelper. Dette ble oppgitt i 316 tilfeller (antallet "ikke opplyst" er 175 tilfeller). Rettshjelperen kvinnene hadde hatt kontakt med var som regel en advokat, nærmere bestemt i 205 av de 316 tilfellene. Årsaken til at hun henvendte seg til oss i disse tilfellene var som regel at hun ønsket en nærmere forklaring på hva advokaten hadde sagt eller gjort. En del av kvinnene fra Oslo hadde vært på Kontoret for fri rettshjelp. Grunnen til at de kom til oss etterpå var ofte at de var misfornøyd med behandlingen de fikk. Som oftest var dette p.g.a. følelsen av at advokaten ikke hadde nok tid, eller at de ikke fikk hjelp der fordi de overskred inntekts- og formuesgrensen.

Mange påpekte også en følelse av manglende forståelse og respekt for kvinnens problemer. Mange rådsøkende klager på rettshjelperen. Årsaken kan være at vedkommende snakker "over hodet" på kvinnen, eller viser manglende vilje til å sette seg inn i kvinnens situasjon, med manglende engasjement i saken som konsekvens. Slike klager kan JURK sjelden gjøre noe med, da det er vanskelig for oss å vurdere en advokats innsats og dyktighet i en sak. Der klagen virket vel begrunnet, anbefaler vi ny advokat i saken.

Vi har et eget kartotek over advokater som er villig til å ta imot klienter henvist fra JURK. I 1987 foretok vi en gjennomgang av arkivet, bl.a. i samarbeid med krisesentrene rundt om i landet. I tillegg sendte vi ut en forespørsel til samtlige advokater i landet som ikke allerede var registrert hos oss, med spørsmål om de ønsket å stå i vårt kartotek og innenfor hvilke rettsområder de i så fall ville ha saker. Responsen var svært god. I 1990 ble det også foretatt en mindre revidering og justering av advokatkartoteket.

I de fleste av sakene innen dette rettsområdet informerte vi om fri rettshjelpsordningen. Vår erfaring er at få vet om ordningen. Det store behovet for informasjon på området førte til at JURK utarbeidet et standardformular om fri rettshjelpsordningen. Formularet orienterer kort om hva slags saker som omfattes av ordningen, gjeldende inntekts- og formuesgrenser, hvor høy egenandel som eventuelt må betales samt hvor mange timer man kan få dekket.

11. Skifterett

<u>Spørsmål angående</u>	<u>Antall</u>
Felleseieskifte	88
Skjevdeling	17
Vederlagskrav	6
Oppgjør med særeiemidler	4
Dødsboskifte	7
Uskifte	5
Praktisk gjennomføring av skifte	59
Andre	17
<hr/>	
Totalt	203
<hr/>	

Skifterett går hvert år igjen som et av våre største saksområder. Mye av vårt arbeid på dette området går ut på å rydde opp i misforståelser før skifteavtalen inngås. Mange kvinner tror f.eks. at når mannen er utarbeidende skal han også ha det meste på skiftet. Videre gjelder mange henvendelser spørsmål om å få endret en allerede inngått skifteavtale. Avtalen er ofte preget av et skjevt styrkeforhold mellom partene. Dette gjelder både der partene ikke har hatt kontakt med rettshjelper og der de har hatt felles advokat.

Spørsmålene om skifte er så hyppige og så omfattende å besvare at vi har funnet det hensiktsmessig å utarbeide et standardformular, der hovedreglene som gjelder ved felleseieskifte er behandlet.

Spørsmålene angående dødsboskifte gjaldt særlig retten til å sitte i uskifte, og hvordan stillingen er der en av partene har særkullsbarn.

12. Sosial- og trygderett

<u>Spørsmål angående</u>	<u>Antall</u>
Ytelser til enslige forsørgere	33
Barnetrygd	13
Stønader under sykdom og fødsel	6
Stønad ved arbeidsløshet	6
Attføring/uførepensjon	9
Alderspensjon	5
Uførepensjon	2
Ytelser til etterlatte	1
Andre trygdeytelser	9
Lov om sosialomsorg	12
Lov om psykisk helsevern	1
Klage på medisinsk behandling	2
Andre	15
<hr/>	
Totalt	114
<hr/>	

Ytelser til enslige forsørgere.

De fleste kvinnene som oppsøker JURK med trygde- og sosialrettslige spørsmål, ønsker opplysninger om ytelser til enslige forsørgere. Dette har ikke forandret seg fra fjoråret. Mange av disse kvinnene er i ferd med å bryte ut av et ekteskap eller samboerforhold der mannen er hovedforsørger. Andre er gravide og ønsker, eller er nødt til være alene med omsorgen for barnet. Felles for disse kvinnene er at de ikke ser seg i stand til å forsørge seg selv og barnet.

Oftest er det overgangsstønad som er det aktuelle tilbudet til disse rådsøkende. For å ha rett til overgangsstønad kreves det blant annet at man er formelt separert og har flyttet fra tidligere ektefelle. Disse vilkårene skaper ikke rent sjelden problemer som kan synes urimelige. Det er f.eks. flere steder i landet lang ventetid for å få separasjonsbevilling. Mange deler også bolig til tross for at de er formelt og reelt separert, fordi økonomiske og/eller praktiske grunner tilsier det. Heller ikke her har kvinnen rett til overgangsstønad.

Flere av kvinnene som oppsøker JURK har problemer med å få innvilget utdanningsstønad. Hovedhensynet bak denne ordningen er å oppfordre kvinnen til å ta utdanning, slik at hun kan få arbeid hun kan forsørge seg og barna med. Men vilkårene for å få tilkjent slik stønad er for strenge. JURK har sett eksempler på avslag på søknad om utdanningsstønad, fordi hun allerede hadde kortvarig utdanning. Det hjalp ikke at hun kunne dokumentere manglende evne til å forsørge seg selv og barna. I slike tilfeller hjelper vi kvinnen med eventuell klage over avslag
-med vekslende utfall.

Antall henvendelser av denne art har økt, og JURKs så det formålstjenlig å utarbeide et standardformular med en fullstendig oversikt over enslige forsørgeres rettigheter.

Kunnskapsmangel/informasjon om rettigheter.

Her, som på en rekke andre rettsområder, ser vi i JURK en utbredt mangel på kunnskap blant kvinner om rettigheter i forhold til det offentlige. Dette medfører at kvinnene i endel tilfeller ikke har oppnådd de rettigheter de har krav på etter folketrygdloven.

Ytelser til etterlatte.

Her får vi henvendelser fra gjenlevende ektefelle og gjenlevende fraskilt/separert ektefelle. I begge tilfeller er det spørsmålet om vilkåret for å få stønad til etterlatte som står sentralt.

Sosialrett.

De fleste av sakene gjaldt også i 1990 kvinner som falt utenfor folketrygdens ytelser, fordi de ikke oppfylte ett eller flere av lovens vilkår. Ofte gjaldt det kvinner som etter et langt ekteskap nå var fraskilt.

Et stadig stigende antall saker gjelder enslige forsørgere som hadde store problemer med å få pengene til å strekke til.

Selv om det har blitt mer og mer vanlig å få støtte fra sosialkontoret, opplever vi ennå at mange ser på dette som ydmykende, og kvier seg for å ta kontakt med sosialkontoret.

Et annet problem er at kvinnene selv har vanskeligheter med selv å komme i kontakt med sin saksbehandler på sosialkontoret.

13. Strafferett.

På neste side følger det registreringsskjemaet som saksbehandlerne i JURK fyller ut i de sakene der kvinnen opplyser at hun har blitt mishandlet. Vi regner som sikkert at det er store mørketall her, da dette er noe som ofte kommer fram etter at vi har jobbet i lang tid med en sak. Vi vet av erfaring at dette er noe mange kvinner kvier seg for å snakke om. Mange kvinner søker vår hjelp f.eks. for å få vite hvordan de skal gå frem for å få separasjon/skilsmiss. Hvorfor de ønsker å gå til et slikt skritt kommer ikke alltid frem. Det er derfor svært viktig at vi saksbehandlere er oppmerksomme på signaler som kan bety at kvinnen mishandles. Kvinnen vil trenge mer informasjon, f.eks. om anmeldelse, krisesentre, erstatning fra gjerningsmannen, statlig erstatning til voldsofre o.l.

I 1990 ble 20 mishandlingskjemaer fylt ut. På de neste sidene følger et utdrag av den statistikken som ble utarbeidet på grunnlag av disse. Det er Volds- og mishandlingsgruppen og daglig leder i JURK som har utarbeidet den.
(Mishandlingskjema samt tabellene følger på de neste sidene.)

Statistikk over mishandlingskjemaer 1990:

	<u>Antall</u>	<u>Prosent</u>
Kontakt med JURK:		
Personlig fremmøte	4	20,0
Telefon	15	75,0
Brev	1	5,0

Totalt	20	100,0

	<u>Antall</u>	<u>Prosent</u>
Forholdet til mishandler:		
Ekte mann	6	30,0
Samboer	6	30,0
Eks-samboere og eks-ektefeller	1	5,0
Ukjent	2	10,0
Far	1	5,0
Familiemedlem	1	5,0
Andre	3	15,0

Totalt	20	100,0

Arten av mishandlingen:

Fysisk	9	45,0
Psykisk	1	5,0
Fysisk/psykisk	5	25,0
Voldtekt	1	5,0
Incest	2	10,0
Seksuell tvang	2	10,0
Ikke oppgitt	0	0,0
<hr/>		
Totalt	20	100,0
<hr/>		

Varighet:

Opptil 1 år	3	15,0
Over 1 år	11	55,0
Ikke oppgitt	6	30,0
<hr/>		
Totalt	20	100,0
<hr/>		

Anmeldelse:

Ikke anmeldt	6	30,0
Anmeldt	13	65,0
Ikke oppgitt	1	5,0
<hr/>		
Totalt	20	100,0
<hr/>		

Kontakt med andre instanser:

Lege	5	16,1
Politi	11	35,4
Krisesenter	3	9,7
Støttesenteret mot incest	1	3,2
Tannlege	1	3,2
Psykolog	2	6,5
Sosialkontor	1	3,2
Andre	2	6,5
Ingen andre	4	12,9
Ikke oppgitt	1	3,3
<hr/>		
Totalt	31	100,0
<hr/>		

	Antall	Prosent
Årsak til mishandlingen:		
Alkohol/sjalousi	1	5,0
Mishandleren psykiske problemer	1	5,0
Annet	2	10,0
Ikke oppgitt	16	80,0
Totalt	20	100,0

Åstedet:		
Hjemme	14	70,0
Annet sted	2	10,0
Ikke oppgitt	4	20,0
Totalt	20	100,0

Kvinnens alder:		
Under 20 år	2	10,0
21 - 30 år	5	25,0
31 - 40 år	5	25,0
41 - 50 år	6	30,0
Over 51 år	0	0,0
Ikke oppgitt	2	10,0
Totalt	20	100,0

Kvinnens yrke:		
Hjemmearbeidende	1	5,0
Utearbeidende	10	50,0
Trygdet	4	20,0
Student/elev	3	15,0
Ikke oppgitt	2	10,0
Totalt	20	100,0

Kvinnens utdanning:		
Almen	1	5,0
Høyere	9	45,0
Ikke oppgitt	10	50,0
Totalt	20	100,0

	Antall	Prosent
Kvinnens bosted:		
Oslo	12	60,0
Akershus	2	10,0
Buskerud	1	5,0
Telemark	1	5,0
Sør-Trøndelag	1	5,0
Vestfold	2	10,0
Ikke oppgitt	1	5,0
<hr/>		
Totalt	20	100,0
<hr/>		
Mannens alder:		
Under 30 år	1	5,0
30 - 50 år	2	10,0
Over 51 år	0	0,0
Ikke oppgitt	17	85,0
<hr/>		
Totalt	20	100,0
<hr/>		
Mannens arbeidssituasjon:		
Ikke yrkesaktiv	1	5,0
Yrkesaktiv	2	10,0
Ikke oppgitt	17	85,0
<hr/>		
Totalt	20	100,0
<hr/>		
Mannens utdanning:		
Almen	0	0,0
Høyere	2	10,0
Ikke oppgitt	18	90,0
<hr/>		
Totalt	20	100,0
<hr/>		
Mannens bosted:		
Oslo	4	20,0
Sør-Trøndelag	1	5,0
Telemark	1	5,0
Utlandet	2	10,0
Ikke oppgitt	12	60,0
<hr/>		
Totalt	20	100,0
<hr/>		

Mulige feilkilder.

Mishandlingsskjemaene er utfylt av saksbehandleren etter de opplysninger som er kommet frem under samtalen med den rådsøkende. Saksbehandleren har ikke stilt spørsmål fra skjemaet direkte til den rådsøkende. Dette medfører at ikke alle spørsmålene på skjemaet blir like godt opplyst og at det for enkelte spørsmål er forholdsvis store mørketall. Dette gjelder spesielt opplysninger om gjerningsmannen. Imidlertid vil Volds- og mishandlingsgruppa foreta en mere utførlig undersøkelse med jevne mellomrom. Den neste nå vil være i forbindelse med utarbeidelsen av temaheftet "Mishandlede kvinners rettsstilling", som vil være ferdig våren 1991.

Kommentarer til tabellene.

Generelt har det vært en nedgang i antallet mishandlingssaker i år, i forholdt til tidligere år. Dette gjelder for hele landet. Imidlertid ser vi en dreining mot stadig grovere og "tyngre" tilfelle av mishandling. Nedgangen i antall saker skyldes også at JURK i 1990 ikke har hatt klientmottak på Oslo krisesenter (se mer om dette nedenfor).

De fleste sakene JURK behandlet innenfor strafferettsområde i 1990 gjaldt mishandling innenfor etablerte forhold (ekteskap og samboerforhold). Gjerningsmannen var kjent av den mishandlede/voldtatte/incestutsatte fra før. Dette bekrefter annen forskning på området. Vår statistikk viser at det kun var i 1 av 20 tilfeller at gjerningsmannen var helt ukjent.

Mishandlingen skjer stort sett i hjemmemiljøet, enten hos kvinnen eller hos gjerningsmannen. Dette underbygger tidligere undersøkelser og sterke antakelser om at hjemmevolden er stor.

Mishandlingen har i de fleste tilfeller vart over lang tid (over 1 år).

Kvinnene har ofte vært utsatt for vold av grov karakter. Mishandlingen har ofte resultert i bloduttredelser, sprekker i huden, svimmelhet, kvalme, utslåtte tenner, nedsatt hørsel og brukne ribben.

I tillegg til de rent fysiske skadene, opplever vi at mange kvinner har fått psykiske problemer av tildels alvorlig art. Fysisk mishandling skaper angst og er med på å bryte ned kvinnens selvfølelse og gjøre henne avhengig av mannen. Fysiske mishandling skjer ofte i sammenheng med psykisk mishandling i form av maktdemonstrasjoner, nedsettende snakk og trusler om fysisk vold. Resultatet kan være at kvinnen skammer seg over det som har skjedd, føler seg medskyldig, og er redd for å fortelle det til noen fordi det kan skade mannen.

Vi har også i vår saksbehandling hatt tilfeller der utenlandske kvinner med opphold i Norge på familiegjenforeningsgrunnlag er blitt feilinformert av sine menn om deres rettigheter i Norge, og om faren for å bli sendt ut av landet. Dette blir brukt som et maktmiddel av mannen til å skape frykt og utrygghet hos kvinnen.

Som tidligere nevnt, opereres det her med store mørketall når det gjelder vårt saksmateriale for denne type saker. Det er derfor vanskelig å si noe konkret om årsakene til mishandlingen. Imidlertid kan man fastslå at mishandling foregår i alle samfunnslag.

Mishandlingskjemaene viser at 35 % av kvinnene som har vært utsatt for overgrep ikke har anmeldt forholdet til politiet. Dette er en reduksjon i forhold til 1989. Antallet "ikke oppgitt" er lavere i år enn i forhold til 1989.

JURK var for å innføre ubetinget offentlig påtale i mishandlingssaker. Det kan bli interessant å se hvorvidt antall anmeldelser vil øke i tiden fremover.

Antallet incest-saker har holdt seg på samme nivå som i 1989.

Støttesenteret mot incest har startet lokale støttegrupper rundt om i landet og har nå etablert seg i Oslo som et livsnødvendig tilbud for de incest-utsatte. Støttesenteret mot incest i Oslo har også etablert et meget godt nettverk av juridisk ekspertise, samt et advokatkartotek.

De kvinnene som kommer i kontakt med Støttesenteret mot incest vil idag bli henvist til advokat i svært mange tilfeller. JURK ser dette som svært positivt spesielt fordi disse typer saker er av svært vanskelig karakter. JURK har samarbeid med Støtte-senteret og de henviser kvinner som vil vite om sine juridiske rettigheter til oss. JURK utarbeidet for noen år siden et temahefte om "Incestutsattes rettigheter". Vår erfaring viser at dette heftet selges/leveres ut i store mengder hvert år. Alle rådsøkende som henvender seg til oss og trenger assistanse får tildelt heftet automatisk.

Vi har ingen tro på at det i dag er flere som utsettes for incest, men at større åpenhet om problemet har ført til at flere tør å stå fram. Mange av de henvendelsene vi får, gjelder fortsatt forhold som ligger flere år tilbake i tid.

JURK har ifølge tallene fra 1990 mottatt få saker som gjelder voldtekt. Kvinnene kommer ofte til oss først når det skal reises krav om erstatning. Behovet for juridisk hjelp på et tidligere tidspunkt blir for kvinnene fra Oslo (som vi får flest henvendelser fra) som regel dekket av det nye akuttmottaket på Oslo legevakt, og ved ordningen om gratis bistandsadvokat.

14. Ugift samliv

	<u>Antall</u>
Standardformular	38
Generelle sp.m. om samboeres rettigheter	10
Sp.m. og opprettelse av samlivsavtale	32
Opprettelse av gjensidig testament	8
Spørsmål om felles barn	29
Spørsmål om felles bolig	17
Hefte "Ugift samliv"	73
Andre	12
<hr/>	
Totalt	219
<hr/>	

I 1989 og 1990 ble det lagt ned et betydelig arbeid i å forbedre heftet "ugift samliv". Bl.a. er det nå tatt inn et forslag til samboeravtale, et eget kapittel om foreldreansvaret for barn, om beskatning av samboere, om samboernes arverettslige situasjon m.m. Det ny-reviderte og utvidede heftet ble ferdig våren 1990 og kan fås/kjøpes ved henvendelse til JURK.

Heftet "Ugift samliv" ble revidert og utvidet ut fra et rasjonaliseringsbehov fordi saksmengden innen dette rettsområdet økte voldsomt.

Det største problemet er nok at rettstilstanden på området er svært uklar og mangelen på skrevne regler gir seg utslag i feilinformasjon og stor usikkerhet. JURK erfarer gjennom saksbehandlingen at kunnskapsmangelen er stor både blant våre rådsøkende, hjelpeapparatet, samt hos mange rettshjelpere. Det verserer mange misoppfatninger, som f.eks. at man blir likestilt ektefeller hvis man har bodd sammen 2-3 år. JURK ønsker å være med på å oppklare en del av disse misforståelsene og i den forbindelse er det nye heftet meget informativt.

JURK har distribuert heftet "Ugift samliv" til mange offentlige kontorer, studentsamskipnaden, advokater m.fl. JURK håper at dette vil ha en forebyggende effekt. For å øke den forebyggende siden har JURK også holdt mange foredrag om reguleringen av samboerforhold.

Mange henvendelser gjelder opprettelse av samboerkontrakt. En slik kontrakt er svært bestemmende for kvinnens senere situasjon, og må utformes i samsvar med de faktiske forhold i hvert enkelt tilfelle. Vi informerer om hva en slik kontrakt bør inneholde. JURK oppfordrer også til å få den endelig utformede avtalen til gjennomsyn hos oss eller en advokat.

Flere av henvendelsene gjelder også arverettigheter for samboende. Videre har en del samboere spørsmål om sine rettigheter i forhold til samboeren med hensyn til underholdsplikt. Eiendomsrett til gjenstander i forbindelse med oppløsning av forholdet, skaper ofte tvist.

Når det gjelder den økonomiske siden ved denne samlivsformen, informerer vi om at ugifte samboende hverken er "fugl eller fisk" i skatte- og trygdellovgivningen, og at det ikke eksisterer noen underholdsplikt i samboerforhold. De har ingen automatisk arverett etter hverandre, og kan heller ikke sitte i uskiftet bo. På den annen side har samboere frihet til, på enkelte områder, å avtaleregulere flere av disse spørsmålene.

JURKs erfaring er at få samboere oppretter kontrakt. Dette setter ofte kvinnen i en svak stilling. I de fleste tilfeller benytter kvinnen sin inntekt til forbruksvarer, mens mannen anskaffer kapitalgjenstandene. Kjønnrollemønsteret i samboerforhold skiller seg ikke vesentlig fra ekteskapets.

Samboere som får et forslag til samlivsavtale har lettere for å sette seg ned å finjustere denne til sin situasjon, slik at de får avtaleregulert samboerforholdets økonomiske side, samt opphørs- og delingsregler.

Noe av årsaken til at flere oppretter kontrakt skyldes nok også at denne samlivsformen etter hvert har blitt mer vanlig i samfunnet som et reelt alternativ til ekteskap.

VIII. PRINSIPIELT OG FOREBYGGENDE ARBEID

Generelt

Som tidligere nevnt, kan JURKs arbeid deles i tre hoveddeler. Vi gir konkret gratis rettshjelp, arbeider prinsipielt i et kvinnepolitisk perspektiv, samt driver forebyggende arbeid. Det er de to siste sidene ved JURKs arbeid som skal belyses i det følgende.

JURK ser på det prinsipielle og forebyggende arbeidet som like viktig som saksbehandlingen, fordi dette gir hjelp til kvinner generelt, mens den konkrete saksbehandlingen bare gir hjelp til den enkelte kvinne. Det meste av våre bevilgninger er imidlertid øremerket til saksbehandling, så det prinsipielle arbeidet kan derfor ikke bli så omfattende som vi ønsker.

Det prinsipielle arbeidet bygger tildels på erfaringer vi får gjennom saksbehandlingen. Hva slags prinsipielt arbeid vi til enhver tid driver, avhenger dessuten av henvendelser vi får fra rådsøkende, oppfordringer utenfra, f.eks. offentlige instanser, interesseorganisasjoner, krisesentra og enkeltpersoner, og ideer fra JURKs saksbehandlere.

Det prinsipielle arbeidet foregår i tverrgrupper. Tverrgruppene arbeider kvinnepolitisk innenfor bestemte rettsområder eller tar seg av administrative oppgaver. I 1990 hadde vi Rettsorienteringsgruppe, Radiogruppe, PR- gruppe, Bredtveitgruppe, Volds- og mishandlingsgruppe, Økonomigruppe, Nøkkelregistergruppe, Prinsipiellgruppe, Innvandrerkvinnegruppe og Studieturgruppe, samt opplæringsgruppe for nye medarbeidere.

I tillegg til disse ble det nedsatt ad hoc-grupper, som arbeidet med enkeltspørsmål. Vi vil i det følgende ta for oss hva slags prinsipielt arbeid som ble gjort innenfor de forskjellige gruppene i 1990.

RETTSORIENTERINGSGRUPPA (RO):

Rettsorienteringsgruppa bestod våren 1990 av fem medlemmer. Høsten 1990 var vi bare fire. Gruppens formål er å gi generell rettsinformasjon til kvinner og gjøre dem oppmerksom på deres rettslige stilling. Det er meningen at vi med dette skal kunne belyse de ulike juridiske problemer og konsekvenser før de faktisk inntreffer. JURK har gjennom sitt saksmateriale erfart at kvinner ofte er dårlig eller feil informert om sine juridiske rettigheter.

Ved å holde foredrag og drive med annet rettsorienteringsarbeid, håper vi at vi kan gjøre flere kvinner i stand til å fremme sine krav og sin rett. Det er viktig for oss å få vekket kvinners interesse for sin egen juridiske stilling. Vi kan være med og forhindre at kvinner forblir en gruppe, som på grunn av manglende juridiske kunnskaper, ofte kommer dårligst ut i mange problemsituasjoner.

Rettsorienteringsgruppa holder foredrag for ulike forsamlinger, som i hovedsak skal bestå av kvinner, men det er ikke noe i veien for at vi også kan holde foredrag der menn er til stede. Det vil jo kunne være til kvinners beste at vi også gjør menn oppmerksomme på kvinneverettslige problemstillinger.

Aktiviteten i gruppen beror på hvilke oppdrag den får. Forespørsler om å holde foredrag får vi ved at vi aktivt går ut og tilbyr våre tjenester. Noen oppdragsgivere henvender seg til oss på eget initiativ. Vi legger som regel opp foredragene slik vi selv mener passer best for den gruppen vi henvender oss til, men vi er også åpne for forslag fra oppdragsgiver.

Som regel betaler oppdragsgiveren reise og lønn til to foredragsholdere for den tid foredraget tar. Likevel anser vi det så viktig at kvinner får informasjon om sine juridiske rettigheter, at betaling ikke er avgjørende for om vi tar oppdrag.

Tidligere har medarbeiderne i JURK fått direkte utbetalt lønn for foredrag fra oppdragsgiveren. Fom. 1990 har JURK vedtatt å endre tidligere praksis. Nå skal oppdragsgiver betale direkte til JURK, som så utbetaler lønns- og reiseutgifter til medarbeiderne.

Temaene i foredragene er bestemt ut fra oppdragsgiverens ønsker, og etter hva vi ut fra vår saksbehandling mener det er spesielt behov for. De temaene som det er gjennomgående interesse for, er ofte områder der kvinner kommer uheldig ut når det oppstår konfliktsituasjoner fordi de er dårlig informert om sine rettigheter.

Temaene er:

1. Ugift samliv.

Her lager vi gjerne sammenligninger av ugift samliv og ekteskap. Hvilke rettigheter og plikter har partene i hhv. ugift samliv og ekteskap. Vi legger også vekt på hvordan delingen av felleseiet i ekteskapet foregår, kontra delingen av aktiva og passiva ved oppløsning av et ugift samliv. Vi understreker i denne sammenheng viktigheten av at partene i et ugift samliv lager en samlivsavtale. Dette fordi vi ofte registrerer at kvinner kommer dårlig ut av samlivet der partene ikke har klare avtaler om fordeling av eiendeler og gjeld.

2. Arverett:

Det er stor interesse for arverettslige regler da de har praktisk betydning for de fleste. Vi tar opp reglene om legalarv, testamentsarv og retten til å sitte i uskifte. Vi regner med at det på nyåret vil bli ennå større interesse for dette emnet på grunn av de nylige forandringene i arveloven.

3. Barnerett:

De mest aktuelle emnene her er barnefordeling, foreldreansvar, samværsrett og barnebidrag. Vi har merket at det er en del usikkerhet og forvirring på dette området. Vi tar også opp tema som barns rett til å bestemme over seg selv og deres plikt til å ta konsekvensene av egne handlinger.

4. Trygderett:

Et aktuelt tema i denne forbindelse er stønad til enslige forsørgere.

Et av de største oppdragene Rettsorienteringsgruppen hadde i 1990, var for Husmorforbundet Vestfold krets. De arrangerte et weekend-seminar for sine medlemmer. 60 av husmorforbundets medlemmer deltok. JURK v/RO ble forespurt om å holde foredrag en av dagene, og fikk hele 8 timer til disposisjon. Etter presentasjon av JURK og hva vår organisasjon jobber med, gikk vi over på hovedtemaet, ekteskap kontra ugift samliv. I den første delen av foredraget tok vi for oss inngåelse av ekteskap og ugift samliv, herunder underholdsplikten. I det etterfølgende gruppearbeid skulle deltagerne blant annet sette opp forslag til en samlivsavtale, og de måtte analysere en samlivsavtale og finne positive og negative trekk ved denne. Deretter informerte vi om opphør og oppløsning av ekteskap og ugift samliv. Her var det også lagt opp til gruppearbeid der deltakerne tok for seg oppløsning av samboerforhold, skifte av felleseie, samt skifte med blandet formuesforhold av felleseie og særeie. På slutten

av dagen viste vi filmen "Takk eller pris", og hadde en påfølgende debatt av innholdet i filmen.

JURK har videre holdt foredrag på Institutt for kriminologi og for Kvinnejuridisk Forum, der vi orienterte om JURK, og vårt kvinne- og rettspolitiske arbeid og erfaringer gjennom 15 år. På Stovner videregående skole ble elevene orientert om rettstilstanden i ugift samliv kontra ekteskap.

Høsten 1990 har det vært relativt liten aktivitet i RO-gruppa. Dette skyldes at de fleste av gruppas medlemmer har vært permittert i kortere eller lengre perioder. RO har kun hatt to foredrag høsten 1990. Det første ble holdt på "Ide-verkstedet" -et fritidstilbud for tidligere narkomane. Temaet denne kvelden var ugift samliv kontra ekteskap. Filmene "takk eller pris" ble også vist. For Alundsjø husmorlag på Ammerud orienterte vi også om ugift samliv kontra ekteskap. Oppmøtet var stort, hele 35-40 personer. Vi skulle i slutten av november holde et foredrag om særerie og underholdsplikt for Asker og Bærum Husmorlag, men dessverre ble det avlyst.

Selv om aktiviteten i høst har vært lav, ser det ut som at RO vil få mye å gjøre neste semester. Vi har allerede fått en god del forespørsler om foredrag i det kommende år.

RADIOGRUPPA

Radiogruppen har faste sendetider på RadiOrakel, fm 107,7, hver lørdag kl. 16.00, og fast redigeringstid hver fredag kl. 10.00 - 12.00. . Programmene er på mellom 15 og 30 minutter. Våren -90 hadde Radiogruppa også en maratonsending fra fredag kveld til lørdag morgen. Her ble det juridiske stoffet gitt en mer romslig form.

Også i 1990 ble radiogruppa rammet av JURKs knappe bevilgninger. Både deler av vår- og høstsemesteret har JURK måttet permittere ansatte. Dette har også rammet aktiviteten i Radiogruppa, slik at den i disse periodene bare har hatt sending hver 14. dag.

Radiogruppa har i 1990 forsøkt å velge ut emner for programmene som kan være av generell interesse. Det har i hovedsak blitt tatt opp problemer som mange av JURKs rådsøkende sliter med, og informasjonen har blitt formet slik at den kan være til direkte nytte. Som eksempel kan nevnes et program fra høstsemesteret der temaet var følgene av kausjonsansvar og om hvor viktig det er å gjøre skriftlige leieavtaler.

Som en rød tråd i alle programmer er at temaene er sett i et kvinneperspektiv og gitt en juridisk vinkling som gjør dem enkle å forstå. Vi har også lagt vekt på å lage varierte programmer med intervjuer og innslag av musikk.

Radiogruppa bruker RadiOrakels utstyr, studio og teknikere. I tillegg får alle nye medarbeidere opplæring på RadiOrakel. Samarbeidet er svært godt.

Noen av de emnene vi har tatt for oss i programmene våre er følgende:

- Voldsoffererstatning
- Studenters sosiale rettigheter

- Hva skjer dersom man ikke oppgir navn på barnefaren
- Om konfliktrådet.
- Oppsigelse i arbeidsforhold
- Husleieavtaler
- De nye arvebestemmelsene
- Samboere og arv
- Barnetestament

PR-GRUPPEN

PR-gruppen i JURK har som hovedformål å spre informasjon om organisasjonen. Denne gruppens arbeid er viktig for JURKs eksistens, og for at flest mulig kvinner skal kunne benytte seg av våre tilbud.

For å sikre JURKs fortsatte eksistens, må vår informasjon også i stor grad rette seg mot de bevilgende myndigheter. PR-gruppens virksomhet er derfor periodevis vært sentrert om PR-arbeid mot myndighetene. Gruppens engasjement er i stor grad knyttet til bevilgnings-spørsmålet. I tillegg til de oppgaver gruppen har i forbindelse med JURKs økonomi, er den opptatt av spørsmål som har tilknytning til hele organisasjonens kvinnepolitiske engasjement. Gruppen har f.eks. informert om boken "Kjenn din rett", som er en "lommeadvokat" for kvinner utgitt av JURK, og om JURKs temahefter.

JURK får ofte henvendelser fra privatpersoner og organisasjoner med spørsmål om vårt arbeid. Det er PR-gruppens ansvar å besvare disse spørsmålene.

PR-gruppen har også som oppgave å spre informasjon om organisasjonen på Universitetet i Oslo for å skaffe nye medarbeidere til JURK og gjøre tilbudet kjent blant studentene og ansatte. Siden JURK bytter ut halvparten av sine medarbeidere hvert semester, er det helt nødvendig at gruppen driver så god PR at vi får nok søkere hvert halvår. Ved de siste inntak har vi hatt en meget stor søkermasse, noe som indikerer at studentene anser det som en nyttig erfaring i tillegg til studiet.

Gruppen har våren 1990 utgitt en revidert utgave av JURKs informasjonsbrosjyre.

PR-gruppen har i 1990 drevet med minimal markedsføring i forhold til hva som ideelt er ønskelig. En slik informasjonsvirksomhet vil føre til en stor økning i antallet henvendelser. På grunn av JURKs vanskelige økonomiske situasjon vil vi ikke ha kapasitet til å behandle dette uten en reell økning i bevilgningene.

BREDTVEIT-GRUPPEN

Bredtveit-gruppens formål er å øke de kvinnelige innsattes kunnskaper om sine juridiske rettigheter og plikter. Dette gjør vi ved å gi råd i konkrete juridiske spørsmål, og ved å informere generelt om juridiske temaer som vi erfarer at de innsatte er opptatt av.

Informasjonsmøte

I begynnelsen av hvert semester har hele Bredtveit-gruppen, et informasjonsmøte med de innsatte og ledelsen på Bredtveit kvinnefengsel- og sikringsanstalt (heretter kalt Bredtveit).

På informasjonsmøtet deltar alltid hele Bredtveitgruppen, dvs. 5 medarbeidere. Dette møtet gir oss anledning til å bli kjent med både de innsatte og ledelsen ved Bredtveit. Bredtveit--gruppen får omvisning på de forskjellige avdelingene og informasjon om selve driften av fengselet. Samtidig får vi anledning til å fortelle om JURK, gangen i saksbehandlingen, det prinsipielle arbeidet og hva vi kan bistå de innsatte med. Videre deler vi ut JURKs hefter, det være seg "Innsatte kvinners rettigheter", "I konflikt med politiet", "Voldtatte kvinners rettsstilling" eller "Incestutsattes rettsstilling". Det har vært/er stor interesse for informasjon omkring rettstillingen til kvinner utsatt for seksualisert vold og mishandling.

Det er helt nødvendig å holde et informasjonsmøte av denne typen både vår og høst, fordi det er stor utskiftning blant de innsatte, samt at direkte kontakt er nødvendig for å kunne legge opp samarbeidet med fengselsledelsen.

Mottak av rådsøkende.

Første onsdag i måneden drar 2 medarbeidere fra gruppen opp til Bredtveit og tar imot henvendelser.

Bredtveit stiller et rom til disposisjon hvor de innsatte kan kontakte oss. Selve annonseringen av JURKs saksmottak skjer ved beskjed over høyttaleranlegget. Beskjeden blir gitt dagen før og den dagen vi kommer dit.

Saksbehandlingen.

Bredtveit-gruppa fikk i 1990 inn 11 nye saker fra innsatte på Bredtveit. Ved hver henvendelse er det som oftest flere problemer den innsatte ønsker informasjon og hjelp til å løse.

Henvendelsene dreier seg først og fremst om hvilke rettigheter de innsatte har under soningen og ved løslatelsen, men kvinnene ønsker også hjelp til å løse problemer i forhold til verden utenfor fengselsmurene. Typeeksemplene er her; -samvær med egne barn, husleieforhold og spørsmål ang. sosialhjelp og trygd.

Endel av sakene dreide seg om barnerett. I motsetning til mannlige innsatte, mangler de kvinnelige innsatte i stor utstrekning noen som venter på dem utenfor murene, til å ta seg av hjem og barn. Kvinnenes barn blir derfor ofte satt under barnevernet og plassert i fosterhjem for kortere eller lengre perioder. Dette fører til at kvinnelige innsatte i større grad enn mannlige har problemer vedrørende barn både under soning og etter soning. Kvinner opplever ofte å ha problemer med å få barna igjen etter endt soning.

Prinsipielt arbeide:

Bredtveit-gruppen var høsten 1990 høringsinstans til forslag om endring av påtaleinstruksen. JURK stilte seg positiv til mange av de foreslåtte endringene. Imidlertid var vi skeptiske til et forslag som etter vår mening vil føre til svekket rettsikkerhet for utenlandske statsborgere. Ytterligere informasjon om dette kan fås ved henvendelse til Bredtveitgruppen.

Bredtveit-gruppen fikk anledning til både i vår -og høstsemesteret å være med på to foredrag sammen med Juss Buss. Det ene ble holdt av en ekspedisjonssjef i Justisdepartementet, der det ble orientert om fengselsstyrets funksjon og oppbygging. Det var et informativt og nyttig

foredrag for Bredtveitgruppen, som ofte har behov for å kontakte fengselsstyret for å få svar på spørsmål i forbindelse med vår saksbehandling.

Det andre foredraget ble holdt av en ansatt ved Institutt for Rettssosiologi. Vi fikk informasjon om hvordan saksbehandlingen skjer innen fengselsledelsen, og sakens videre gang inn til fengselsstyret i Justisdepartementet. Nyttige råd og tips som er verdifulle å ha med seg ved behandling av fengselssaker.

Våren 1990 dro to medarbeidere i gruppa til Bredtveit for å holde foredrag for de innsatte. Temaet var ugift samliv kontra ekteskap, og hvilke rettigheter man har som enslig forsørger. Mange av sakene vi får fra Bredtveit dreier seg som ovenfor nevnt om barnerett, og vi så derfor et behov for generell informasjon om blant annet dette temaet.

Distribusjon av heftet "Innsatte kvinners rettsstilling".
JURKs temahefte om kvinnelige innsattes rettigheter er populært og selges i stor utstrekning til offentlige kontorer m.fl. Heftet kan bestilles hos JURK.

VOLDS- OG MISHANDLINGSGRUPPEN

V/M-gruppa har i 1990 hatt 5 medarbeidere.

V/M-gruppen driver utstrakt saksbehandling på alle nivåer for kvinner utsatt for overgrep, mishandling, voldtekt eller incest. Disse sakene er generelt mer omfattende og tidkrevende enn andre typer saker. Det gjelder spesielt søknadene om Statlig erstatning for voldsofre og billighetserstatning. Hovedvekten av V/M-sakene i 1990 var erstatningssaker.

Innhenting av dokumentasjon til disse søknadene medfører ofte vanskeligheter. Problemene er spesielt store når det gjelder innhenting av dokumentasjon for overgrep som ligger langt tilbake i tid. Kvinnene har relativt vanskelig for å få gjennomslag for sin erstatningssøknad dersom overgrepet ikke eller i liten grad lar seg dokumentere.

P.g.a. ovennevnte problemer har JURK utarbeidet et spesielt fullmaktsskjema, der lege/psykolog fritas uttrykkelig fra taushetsplikten etter legelovens § 32. Dette var nødvendig, da enkelte leger/psykologer ikke var villige til å gi JURK erklæringer etter vårt vanlige fullmaktsskjema.

Heftet om mishandlede kvinners rettsstilling var påbegynt i 1988, og er ennå ikke utgitt. På grunn av tidsmangel og hardt arbeidspress har saksbehandling blitt prioritert framfor prinsipielt arbeide. Vi har likevel jobbet systematisk med heftet hele høstsemesteret. Det var ved årsskiftet klart til å sendes ut på høring, slik at utgivelse finner sted i løpet av våren 1991.

V/M-gruppa var frem til 1990 på Camilla krisesenter annenhver uke. Der har vi tatt imot saker, samt hatt foredrag om aktuelle juridiske temaer etter ønske fra brukerne av senteret. P.g.a. uoverstemmelse mellom Camilla krisesenter og det nye Oslo krisesenter har JURK i 1990 ikke hatt klientmottak på det nye krisesentret. V/M-gruppa besøkte Oslo krisesenter i vårsemesteret for å få en redegjørelse om senterets drift. JURK har uttrykkelig tatt avstand fra Oslo krisesenters fremgangsmåte ved overtagelse av det eksisterende tilbud til mishandlede kvinner i Oslo. Av hensyn til kvinnene som bruker senteret vedtok JURK i høst å tilby rettshjelp på Oslo krisesenter i 1991. Imidlertid er dette i skrivende stund usikkert.

V/M synest å se en viss endring m.h.t. incestproblematikken. Samtidig som vi har fått en større åpenhet omkring incest, har det blitt vanskeligere for de utsatte (ofrene) å nå frem i rettssaker. Prinsippet om at tvilen skal komme tiltalte til gode går på bekostning av barnets troverdighet.

Vedrørende kommentarer til saksmaterialet for 1990 viser vi til redegjørelse foran under omtalen av problemområdet strafferett.

ØKONOMIGRUPPEN

Økonomigruppen har fire medlemmer. Det er de to daglige lederne samt en ny og en gammel medarbeider. Gruppens medlemmer forplikter seg til å jobbe i gruppen i to semestre. Dette av hensyn til å skape kontinuitet, slik at kontrollfunksjonene kan fungere tilfredsstillende.

Økonomigruppen skal bistå de daglige lederne med økonomiarbeidet. Gruppen forholder seg til JURKs økonomi både innad og utad, og har faste møter annenhver mandag kl. 12 00. Utover dette er møtevirksomheten tilpasset behovet.

Gruppens mest sentrale arbeidsoppgaver er å utarbeide budsjett og føre regnskap i JURK både innad og utad. Utarbeidet forslag til budsjett for kommende år legges frem på fellesmøte før jul til godkjenning. Etterfølgende justeringer av budsjett legges også frem for Fellesmøte til godkjenning.

Når det gjelder regnskapet, er den vanlige rutinen at de daglige lederne fører regnskapet og at gruppas andre medlemmer kontrollerer regnskapet hver måned.

De daglige lederne fører lønningslister og sender disse til Fylkesmannen i Oslo og Akershus for underskrift, før de sendes til Skattefogden i Oslo for belastning av vår driftskonto.

Etter hver lønnsavregning (dvs. i slutten av hver måned) sammenligner Økonomigruppen den økonomiske situasjonen med budsjettet. Økonomigruppen utarbeider månedsrapport (resultat og balanse) over den økonomiske situasjonen som fremlegges på Fellesmøte en gang i måneden.

De daglige lederne utarbeider årsregnskap som godkjennes av Økonomigruppen før det legges frem på Fellesmøte for vedtak.

Økonomigruppen har altså en kontrollfunksjon i forhold til de daglige ledernes arbeid med regnskapet og budsjettoverholdelsen.

Økonomigruppen er ansvarlig for alle søknader om penger som sendes ut fra gruppa selv eller fra andre tverrgrupper i JURK. Økonomigruppen skal derfor ha fremlagt alle søknader om penger som går ut fra JURKs tverrgrupper, det være seg søknader om støtte til prosjekter, hefter, seminarer e.l. Vedkommende tverrgruppe utarbeider søknaden og legger den frem for Økonomigruppen for godkjenning. Eventuell uenighet fører til at søknaden legges frem for AU og deretter Fellesmøte for godkjenning/forkastelse.

I 1990 søkte vi prosjektstøtte til:

1. Utgivelse av det nye heftet "Mishandlede kvinners rettsstilling".
2. Fellesseminaret 1990. Samarbeidsprosjekt mellom alle fire studentrettshjelpsorganisasjonene i Norge.
3. Studietur til Berlin (Departementene samt private sponsorer)
4. Samarbeidsprosjekt med SiO om rettshjelpstilbud for studentene på Blinderen.
5. Støtte fra Jørgen F. Bondevie Rignes' Minnefond
6. Støtte fra Helga og Aasta Stenes forskningsfond.

Driften i 1990:

1990 har vært et vanskelig år rent økonomisk. Vi har i år vært tvunget til å ta en kraftig retrett fra vårt mål om å være et helårlig tilbud til våre rådsøkende.

Vi har for ikke å belaste fremtidig drift og budsjetter måttet permittere opptil halvparten av våre medarbeidere i perioder (se fullstendig oversikt foran under Finansiering). Erfaring viser at det i forbindelse med ferieavviklingen er typiske tider da kvinner har behov for hjelp. JURK prioriterte derfor en liten sommergruppe som holdt JURKs tilbud oppe i 8 uker. Fire medarbeidere ble lønnet for 15 timer uken. Ellers var de øvrige (82 %) permittert fra slutten av mai til vi åpnet igjen i september.

I høst så oss nødt til å redusere antall medarbeidere fra 22 til 19. Vi vurderte situasjonen dithen at det var mer gunstig for organisasjonen å ansette færre medarbeidere som fikk jobbe i lengre perioder. Videre har vi måttet redusere vårt klientmottak fra 2 til 1 gang pr. uke. Dette fordi pågangen og behovet for rettshjelp er mye større enn JURK på en forsvarlig måte klarer å behandle.

Akershus fylkeskommune:

Akershus fylkeskommune bevilget i 1990 det samme som i 1989 med en viss kompensasjon for prisstigning.

Oslo kommune:

I 1990 mistet vi for første gang siden vi startet i 1974 bevilgningene fra Oslo kommune. Denne utgjorde tidligere ca. 40 % av den bevilgningen vi mottar fra Justisdepartementet.

Gjennom hele 1990 har JURK v/økonomigruppen arbeidet for å komme inn på Oslo kommunes budsjett igjen. Før budsjettforhandlingen for 1991 hadde vi et deputasjonsmøte. Dessverre resulterte ikke dette i at JURK ble innstilt i budsjettet. Vi sitter også i år igjen med den følelsen at vår søknad heller ikke i år har vært realitetsvurdert.

Gjennom hele 1990 har vi i brev og søknader forsøkt å belyse både for de enkelte politiske partier og Oslo bystyre at det neppe kan være lønnsom politikk å slette bevilgninger til den type organisasjoner som bla. JURK. Gjennom vårt arbeid avlaster vi det offentlige i stor grad. Vi avlaster bl.a. det offentliges informasjonsplikt, i tillegg til at vi foretar utredninger og forberedelser av saker som ellers ville ha ligget offentlige instanser til byrde.

Når vi er tvunget til å redusere driften, må våre potensielle klienter oppsøke hjelp andre steder, som i hovedsak vil være offentlige kontorer. Dette er lite gunstig i en tid hvor denne sektors økonomiske og faktiske kapasitet er sprengt.

Justisdepartementets støtte:

I 1990 beholdt de fire rettshjelpstiltakene avtalen fra 1987 om fordelingen av bevilgningene fra Justisdepartementet over kap. 418 p.72. Se nærmere om dette nedenfor.

Tidlig i høst fikk vi signaler fra Justisdepartementet om at rettshjelpstiltakene i 1991 var innstilt på samme beløp som for 1990. Bevilgningene var blitt "frosset", slik at det ikke skulle gis kompensasjon for prisstigning. På bakgrunn av disse signaler fikk vi i stand et møte med Justiskomiteen v/formann Jørgen Kosmo, der Juss Buss og JURK møtte på vegne av alle fire rettshjelpstiltakene. Vi oppnådde at flertallet i Justiskomiteen gikk inn for å bevilge søknadsbeløpene. Se mer om dette under "Finansiering".

Fordelingsavtalen:

Retts hjelpstiltakene sender etter Justisdepartementets ønske en fellessøknad om bevilgninger til drift. Midlene fordeles etter en intern avtale som ble inngått i 1987. Hvert av tiltakene satte da opp et beløp som var nødvendig for å kunne holde et forsvarlig minimumsnivå. Imidlertid ble dette fastsatt ut fra andre bevilgninger tiltakene mottok. I mellomtiden har både JURK og Juss Buss mistet sine bevilgninger fra Oslo kommune. For begge tiltakene utgjorde disse ca. 25 % av det totale driftsbudsjett.

Felles for alle tiltakene er at vi sliter med dårlig økonomi og en stadig kamp for å holde på de tidligere mottatte bevilgninger. Vi har i år jobbet med å få i stand en ny fordelingsavtale mellom tiltakene. Dette er en meget vanskelig prosess, og forhandlingene har ennå ikke gitt noe endelig resultat. Det er meget synd at et samarbeid som ellers er ubetinget positivt får den belastning det er å skulle fordele en sum penger som ikke kan dekke alle tiltaks behov.

Generelt:

Økonomigruppa har i år lagt ned et betydelig arbeid i å skaffe eksterne midler til vår drift. Akershus fylkeskommune bevilger midler til dekning av endel av utgiftene vi har i forbindelse med henvendelser fra kvinner bosatt i Akershus, men dessverre er ikke dette nok til å dekke alle kostnadene vi har i så henseende. Vi har derfor for 1991 sett oss nødt til å søke kommunene i Akershus for dekning av de resterende utgifter i forbindelse med henvendelsene.

I lang periode har vår økonomi ikke tillatt oppdatering og supplering av vårt bibliotek. Dette er meget viktig for at vi skal opprettholde vår ekspertise. Økonomigruppen har i den forbindelse kontaktet primært diverse forlag, evt. lærebokforfattere med forespørsel om de har noe å bidra med i så henseende.

Under utarbeidelse av denne årsrapport kollapset vår "antikvariske" tekstbehandlermaskin. Dette setter særlig økonomigruppen i en vanskelig situasjon, da tiden snart er inne for å søke driftsstøtte for 1992 fra stat, kommuner og fylkeskommuner.

NØKKELREGISTERGRUPPEN:

Nøkkelregistergruppa har som oppgave å kontrollere at alle de saker JURK mottar, blir besvart. Dessuten skal gruppen registrere og arkivere de innkomne sakene. Gruppen skal også systematisere og utarbeide ukes-, måneds- og årsstatistikk over saksmaterialet. Gruppen har også ansvaret for å kontrollere at våre anonymitetsprinsipper overholdes ved bruk av sladding i sakspapirene.

Formålet med Nøkkelregistergruppas arbeid, er å gi JURKs medarbeidere en oversikt over de saker vi mottar samt sørge for arkivering av enkeltsakene.

I og med at sakene blir registrert og arkivert på en formålstjenlig måte, blir viktige praktiske og juridiske opplysninger bevart. Dette medfører at materialet blir lettere tilgjengelig for JURKs medarbeidere til bruk i saksbehandlingen og til prinsipielle undersøkelser/prosjekter.

Nøkkelregistergruppa utarbeider ukes- og månedsrapporter som blir fremlagt på Fellesmøtet hver fjerde uke. Rapporten gir en statistisk oversikt over hvor i landet de rådsøkende kommer fra, og hvilke rettsområder som blir besvart. Eller gir opplysninger som fremkommer på

mønsterarket. Dette har betydning bl.a. for PR-gruppas markedsføringsarbeid og for de enkelte tverrgruppens muligheter til å informere om emner som det er et behov for på de enkelte steder.

Månedsrapporten blir sammenlignet med månedsrapporten for samme måned året før. Dette gjøres for å sjekke eventuell oppgang eller nedgang i antall saker. I januar utarbeider Nøkkelregistergruppa årsstatistikk på grunnlag av de utfylte mønsterarkene. Årsstatistikken brukes av daglige ledere til utarbeidelsen av Årsrapporten.

Systemet for registreringen:

1. Saksbehandleren skal fylle ut mønsterarket i hver sak som legges til registrering og arkivering.
2. Nøkkelregistergruppa tar utgangspunkt i de saker som er lagt til registrering og arkiverer disse. De foretar så en systematisering av mønsterarkene og utarbeider statistikker hver uke som er grunnlaget for månedsrapporten. Nøkkelregistergruppa sjekker at sakene er anonymisert.
3. Nøkkelsakene: Dersom en sak anses for å inneholde viktige opplysninger eller gir god generell informasjon, kan den bli foreslått som "nøkkel eller stjernesak". Det er nøkkelregistergruppa som avgjør spørsmålet. Saken skal anmerkes som nøkkel- eller stjernesak i hovedregisteret, dersom forslaget godtas.

Arkivet: Det er Nøkkelregistergruppas ansvar å holde orden i arkivene.

PRINSIPIELL GRUPPE

Prinsipiell gruppe besto av 5 medarbeidere i vårsemesteret og 4 medarbeidere i høstsemesteret 1990.

Under denne gruppens arbeidsfelt faller alt prinsipielt arbeid som JURK ønsker å engasjere seg i og som faller utenfor de øvrige tverrgruppens prinsipielle arbeid.

Gruppen arbeider med henvendelser JURK får fra organisasjoner og enkeltpersoner om høringsuttalelser, støtteerklæringer etc.

I tillegg tar også Prinsipiell gruppe initiativ til saker den mener JURK bør engasjere seg i, og uttale seg om. Gruppens innstilling legges frem på AU eller på Fellesmøte for uttalelse av resten av JURK.

Temaheftet – "Ugift samliv".

Prinsipiell gruppe fikk vårsemesteret lagt siste hånd på det reviderte og utvidede heftet "Ugift samliv". Heftet er på enkelte punkter blitt betydelig utvidet. Samtidig har vi gitt konkrete eksempler på hvordan en samboeravtale og et gjensidig testament skal skrives. JURK har sett hvor urettferdig det kan slå ut for en part ved oppløsning av samboerskap ved samlivsbrudd, og ved død, der man ikke har avtale og testament.

Heftet ble klart til distribusjon tidlig i 1990. Heftet kan nå fås kjøpt ved henvendelse til JURK.

I høst har det kun vært 3 aktive medlemmer i gruppen. Aktiviteten dette semesteret har vært liten pga. permitteringer og dårlig økonomi. Imidlertid har gruppen for å kunne hjelpe flest mulig satt igang et arbeide med å lage generelle formularer på områder som er hyppig fremme i henvendelser til oss. Vi har bla. utarbeidet en oversikt over temaene "Viljeserklæring om barn" og "Stønad til enslige forsørgere".

INNVANDRERKVINNE-GRUPPA

Innvandrerkvinnegruppa ble opprettet i 1986 og er en av de nyeste tverrgruppene i JURK. Gruppa hadde fem medarbeidere i 1990.

Et hovedmål for Innvandrerkvinnegruppa er å nå ut til innvandrerkvinner med informasjon om deres juridiske rettigheter. Parallelt med dette forsøker gruppa å tilegne seg informasjon og kunnskap om fremmedrett generelt og om innvandrerkvinnens situasjon spesielt, til bruk i saksbehandling og prinsipielt arbeid.

Primært arbeider Innvandrerkvinnegruppa med innvandrerkvinnens problemer. Vi har imidlertid også tatt oss av henvendelser fra norske kvinner som har utenlandske kjærester eller ektemenn, og de problemene som kan oppstå i forbindelse med dette.

Innvandrerkvinnegruppa har i 1990 som tidligere fått være med på Juss-Buss' opplæring i fremmedrett. Da fremmedrett ikke inngår i den obligatoriske fagkrets på fakultetet, er dette et verdifullt tilbud som gir oss nødvendig basiskunnskap innen rettsområdet generelt. I vår egen opplæringsuke fikk vi verdifull informasjon fra Utlendingsdirektoratet som holdt foredrag om oppholds- og arbeidstillatelse, og om flyktningers og asylsøkeres stilling etter norsk rett.

I begynnelsen av vårsemesteret fikk gruppen en forespørsel om intervju i avisen "Det nye Oslo" som utgis av Innvandreretaten i Oslo kommune. JURK så det av stor betydning med et intervju i avisen, både forebyggende arbeid, og for å skape større publisitet omkring vårt særskilte rettshjelpstilbud til innvandrerkvinner.

JURK har i 1990 opplevd en oppgang i antall henvendelser fra innvandrerkvinner. Dette skyldes bl.a. at vi utarbeidet en informasjonsbrosjyre om JURK spesielt rettet til innvandrerkvinner. Dette ble distribuert til div. sosialkontorer og andre offentlige etater.

Saksområder:

Mange saker dreier seg om oppholdstillatelse. Henvendelsene har kommet fra kvinner fra de fleste verdensdeler: Asia, Afrika, Amerika og Europa. Oftest er problemet at kvinnens oppholdstillatelse er knyttet til mannen, enten ved at de er gift med en norsk statsborger eller med en utenlandsk som har opphold i Norge. Hvis ekteskapet oppløses eller deres mann ikke får fornyet sin oppholdstillatelse, mister kvinnen automatisk det grunnlag de hadde for opphold i Norge. Andre problemer vi kommer i kontakt med er vanskeligheter på arbeidsplassen, barnefordelingssaker, fremgangsmåte ved skilsmisse eller separasjon og andre familierettslige forhold.

Som tidligere nevnt har vi tatt imot en del henvendelser fra norske kvinner som har utenlandske ektemenn eller kjærester. I noen av forespørslene dreier det seg om mulighetene for oppholdstillatelse for mennene. Ofte trenger kvinnene informasjon om de vilkår som må være oppfylt for at en person skal kunne få opphold her i landet. Noen trenger også hjelp i

forbindelse med utvisnings- eller hjemsendingsvedtak, og da i hovedsak informasjon om hvilke konsekvenser et slikt vedtak har for muligheten til å komme tilbake til Norge.

De fleste henvendelser fra innvandrerkvinner dreier seg imidlertid om vanlige familierettslige problemer som skifteoppgjør, daglig omsorg for barn, samværsrett og bidragsplikt. Selv om disse problemene er nokså like de norsk ektepar har, gjør endel særegne forhold seg gjeldende: Utenlandske menn sitter gjerne ikke inne med så store kunnskaper om norsk familierett og i noen tilfelle reiser de tilbake til hjemlandet etter et samlivsbrudd, noe som kan føre til at det blir vanskelig å få gjennomført skifte ol. .

Gjennom Selvhjelpsinitiativet i fjor knyttet JURK sterke kontakter til andre selvhjelpsorganisasjoner innenfor samme nedslagsfelt som bl.a. Selvhjelp for innvandrere og flyktninger, Antirasistisk senter og Krisetelefonen mot rasistiske overgrep.

I høst har JURK som organisasjon hatt et samarbeidsprosjekt med Studientsamskipnaden i Oslo (se nærmere om dette under "Blindemprosjektet"). I forbindelse med klientmottaket på Blinderen har vi i Innvandrerkvinnegruppen mottatt endel henvendelser fra kvinnelige utenlandske studenter som har ulike problemer. Dette er en gruppe kvinner vi kan nå bedre enn tidligere dersom samarbeidsprosjektet fortsetter.

STUDIETUR-GRUPPA

JURK arrangerer hvert år en studietur for medarbeiderne. Studieturen er selvfinansierende. Vi søker bevilgninger øremerket for studieturen. De utgifter som ikke dekkes av bevilgninger, kakelotterier etc., må turdeltagerne betale som egenandel.

Vårsemesteret:

Gruppen besto av tre medarbeidere i vårsemesteret som hadde ansvaret for planlegging og gjennomføringen av vårens studietur.

Reisemålet var våren 1990 BERLIN, Tyskland. Etter et slitsomt vårsemester med stor sakspågang, satte 19 JURKere søndag 27.05.90 kursen mot Berlin. Spenningen var stor pga. tidspunktet studieturen var lagt til: Etter murens fall men før sammenslåingen av Øst- og Vest-Tyskland.

Formålet med turen var å bli kjent med de tyske kvinners rettsstilling og deres kvinnepolitiske arbeid. Videre var vi veldig nysgjerrige på deres syn på den forstående sammenslåing av de to tyske stater, og deres formeninger om hvordan dette ville innvirke på dem, både som kvinne og enkeltperson. Det viste seg at mange, både i øst og vest, var skeptiske til sammenslåingen.

Første post på ukens program var besøk på Wildwasser, en organisasjon for mishandlede kvinner. Wildwasser er en relativt nystartet organisasjon. De baserer sitt arbeide på å hjelpe kvinnene ved å gi rådgivning, stille leiligheter til disposisjon, og samarbeide med politiet i forbindelse med kvinnes problemer etc..

Videre besøkte vi "Ban Ying", en støttegruppe for thailandske prostituerte i Berlin. En gruppe kvinnelige sosialarbeidere som gjennom sitt arbeide fikk forståelsen for at disse kvinnene gjennomgående hadde svært vanskelige livsvilkår, sto bak opprettelsen av "Ban Ying". De thailandske kvinnene kom ofte til Tyskland i den hensikt å tjene penger som de kunne sende

hjem til familien i hjemlandet. Ban Ying kunne hjelpe kvinnene i en overgangsperiode, ved å stille leiligheter til disposisjon. Antall leiligheter var begrenset, og det tok lang tid før kvinnene klarte å komme seg bort fra prostitusjonen. Ban Ying har derfor ikke kapasitet til å hjelpe det stadig økende antall trengende kvinner, og følgelig er kvinnene i en meget vanskelig situasjon. De som jobbet på Ban Ying så mørkt på situasjonen, og de mente også at mange innvandrere kom til å få økte problemer pga. det nyforenede Tyskland.

Vi besøkte også et Kvinnehus. Huset var en nedlagt sjokoladefabrikk, som en gruppe kvinner okkuperte i begynnelsen av 1980-tallet. De fikk etterhvert tillatelse til å beholde huset, og myndighetene bevilget penger til oppussing. Etterhvert forvandlet fabrikken seg til et flott kvinnehus som kunne tilby de forskjelligste aktiviteter, fra Tyrkisk bad til karatetrening, snekkerverksted og kveldsskole.

Vi besøkte også en rettshjelpsorganisasjon kalt Rechtshilfe, som hjelper kvinner utsatt for seksualisert vold. Organisasjonen består av tolv kvinnelige medarbeidere, advokater, jusstudenter og andre studenter. En slik bakgrunn er imidlertid ingen forutsetning for å jobbe i organisasjonen. Arbeidet er ulønnet, og blir utført i kvinnenes fritid. Hjelpen de yter består i å henvise kvinnen til en kvinnelig advokat samt å yte økonomisk bistand til advokatsalær, rettsgebyr ol. Organisasjonen drives helt uten statlig støtte, så hovedtyngden av arbeidet går med til å samle inn penger.

Videre fikk vi anledning til å besøke den norske ambassade i Øst-Berlin. Der ble vi tatt vennlig imot av en travel ambassadør, som bl.a. ga en grunnleggende redegjørelse om spenningsforholdet mellom øst og vest. Han fortalte om hvordan situasjonen har vært i Tyskland etter delingen, hvordan den er i dag og videre hvordan han mente situasjonen ville bli etter sammenslåingen av de to tyske stater. Alt i alt kan det slås fast at både øst og vest i tiden fremover står foran store utfordringer. Men uansett vanskeligheter, har det i Tyskland vært stor enighet om at oppdelingen av landet har vært unaturlig.

På Humbolt universitetet i Øst-Berlin møtte vi Humbolt-Frauen, en nystartet kvinnesaksgruppe som består av kvinnelige studenter og ansatte. Denne organisasjonen jobber i dag primært for å bedre kvinnenes stilling internt på universitetet, samt å fremme likestilling generelt i det tidligere Øst-Tyskland. I forbindelse med sammenslåingen er det blant disse kvinnene en frykt for at Vest-tysk tenkemåte og politikk skal dominere det tidligere Øst-Tyskland, med den konsekvens at de vil miste noen av sine sosiale goder.

Til slutt hadde vi et besøk på det eneste kvinnefengsel i Vest-Berlin: Justizvollzugsanstalt für Frauen Berlin. Fengselet var forholdsvis nytt og hadde plass til 260 innsatte. Under vårt besøk var det 180 innsatte, slik at det ikke var noen problemer med soningsavviklingen. JURK ble vist rundt av en egen informasjonskonsulent og en tolk. Det ble også avsatt tid til et møte med fengselsdirektøren.

Etter disse besøkene fikk JURK et innblikk i det tyske rettssystem, noe som gir oss bedre grunnlag for å forstå vårt eget rettssystem. Vi så også hvordan de tyske kvinners situasjon er, både i forholdet mellom Øst- og Vest-tyskland, og i forhold til norske kvinner. Studieturen ga nytt engasjement og innsikt i kvinnesaksarbeidet. Kvinne- og likestillingsarbeidet er et universelt spørsmål og vedgår alle verdensborgere. Det er derfor svært viktig å bygge opp et godt nettverk over landegrensene.

Det er utarbeidet egen rapport fra studieturen. Den kan fås ved henvendelse til JURK.

Høstsemesteret:

I høst har studieturgruppa bestått av to medarbeidere. Høstsemesteret er av studieturgruppa hovedsakelig blitt brukt til etterarbeid i forbindelse med Berlituren. Resultatet er bl.a en egen studietur-rapport. Rapporten kan fås ved henvendelse til JURK.

IX AD. HOC. GRUPPER

Bevisstgjøringsmøter:

JURKs formål er å bekjempe kvinneundertrykking, og bedre kvinnens rettsstilling. Men til tider kan det bli så mye saksbehandling at vi får liten tid til å dele synspunkter og erfaringer vi skaffer oss med andre medarbeidere. For å hjelpe på dette har en representant i JURK ansvar for å følge opp interessante temaer og artikler som JURK mottar fra andre organisasjoner. Hun orienterer JURKs øvrige medarbeidere om temaene på fellesmøtene. Dette er et fint utgangspunkt for videre debatt og bevisstgjøring i forhold til forskjellige kvinnepolitiske og rettspolitiske emner. Slik kan vi få diskutert saker som vi interesserer oss for og som vi gjerne vil ha en diskusjon om. Møtene bidrar dessuten til et enda bedre samvær medarbeiderne imellom.

Liv Simonsen og Lin Muus har holdt foredrag m/ lysbildeserie om pornografiens virkemidler. De var tidligere JURKere og ennå representanter i Fellesaksjonen mot pornografi og prostitusjon.

Fellesseminaret i 1990:

Hvert år arrangeres det et fellesseminar for de fire student- rettshjelpsorganisasjonene. Organisasjonene bytter på å ordne program og skrive rapport, søke økonomisk støtte og skrive regnskap og å ta seg av praktiske gjøremål som reise og overnatting.

I år hadde JURK ansvaret for å søke om økonomisk støtte og skrive regnskap.

Fellesseminaret 1990 gikk av stabelen i tidsrommet 21.-23.mars 1990. Omlag 50 rettsjelpere fra Juss Hjelpa, Jussformidlingen i Bergen, Juss Buss og JURK deltok i årets fellesseminar. Opprinnelig skulle seminaret gå av stabelen på Geilo, men pga. problemer med finansieringen så vi oss nødt til å finne billigere alternativer. Seminaret ble derfor avholdt dels på Braemar, dels i biblioteket hos Juss Buss.

Temaene var "Hjelp til selvhjelp - mål og midler" og "Ikke-juristers behandling i forvaltningssaker".

"Hjelp til selvhjelp - mål og midler":

Vi som rettsjelpere ble av Liv Simonsen og Anders Haugland konfrontert med en rekke påstander og tankevekkere:

1. Kunnskap/profesjonalisme:
-er ikke vi som jusstudenter uegnet til å gi hjelp til selvhjelp når det gjelder juridiske spørsmål?
2. Avhengighet/klientifisering:
-gjør vi klientene avhengig av oss eller ikke? Hjelper vi egentlig klienten til å hjelpe seg selv, eller tar vi over hele saken?
3. Premissene for arbeidet:
Møter vi egentlig klienten på deres premisser og er våre grunnholdninger sammenfallende med klientens?

Bakgrunnen for disse påstandene er erfaringer erkjennelser som kom frem under "Selvhjelpshøringen" som fant sted i fjor (se Årsrapport for JURK 1989).

Dette resulterte i en heftig debatt og mange tankevekkere for deltagerne. Det kom også frem under gruppearbeidet at målet om å drive hjelp til selvhjelp varierer fra tiltak til tiltak. Imidlertid var alle enige i at selv om prinsippet hjelp til selvhjelp er vanskelig å gjennomføre i praksis, men at det er et mål man bør strebe mot.

"Ikke-juristers behandling i forvaltningssaker".

Temaet "Ikke-juristers behandling i forvaltningssaker" hadde Kristian Andenæs, prosjektleder i Juss-Buss, og Inger-Johanne Sand fra Kvinneretten.

Kristian Andenæs' innledning ble bygget på hans undersøkelser i forhold til sosialforvaltningen i Oslo kommune. Som et utgangspunkt ble det framholdt påstanden om at det er klare brytninger mellom juridiske og behandlingsorienterte tankemåter, og dette vil skape problemer i forhold til lovanvendelse.

Inger-Johanne Sand fremhevet at verden består av mange andre problemer enn de juridiske. Andre profesjoner har mye å tilføre juristene, og vi bør derfor lytte til dem og være forsiktig med å kritisere dem for mye.

Forvaltningsloven er en rettighetslov og en saksbehandlingslov som skal verne om enkeltindividets rettssikkerhet. Det har vist seg at kunnskapsnivået om forvaltningslovens regler er lavt både blant rettshjelpere i den offentlige forvaltningen og blant publikum. Det er berettiget å spørre om rettssikkerheten til enkeltindividet blir ivaretatt når forvaltningen ikke kjenner eller ikke benytter lovens foreskrevne regler om god saksbehandling.

Et forhold som gjør dette tema interessant for JURK er at kvinners typiske problemområder behandles av offentlige organer og svært sjelden blir prøvet for domstolene.

Fellesseminaret er et svært viktig tiltak for å skape god kontakt mellom de fire studenttiltakene.

Samarbeid med Kvinneretten – filmen "TAKK ELLER PRIS ?"

Kvinneretten ved Universitetet i Oslo laget i 1988 en film med tittel "TAKK ELLER PRIS ?". Denne filmen ble sendt på NRK-tv senhøstes 1988. Filmen tar opp juridiske problemstillinger om- kring det tradisjonelle livsløpet til kvinner. Den er humoristisk og lærerik samtidig. En meget god film som egner seg like godt som et underholdningsprogram som til studiesirkler, innledning til et foredrag o.l.

JURK har brukt filmen i stor grad i 1990 i forbindelse med foredrag om kvinners juridiske rettigheter. Filmen er illustrerende slik at tilhørerne får et mye større utbytte av foredraget som holdes etter at filmen er vist.

JURKs erfaring med filmen er meget god og våre tilhørere har vist stor interesse og begeistring for den.

Distribusjonen av filmen krever mye arbeid og Kvinneretten inviterte JURK til å være med i en referansegruppe som kunne jobbe med dette. Filmen fås kjøpt ved henvendelse til Kvinneretten eller JURK tlf. 02 - 11 25 00.

Høringsuttalelse vedrørende samfunnstjeneste:

Vi valgte her å konsentrere oss om kvinners stilling i norske fengsler og hvilken betydning alternativet samfunnstjeneste kan ha for disse.

JURKs hovedformål er å bekjempe kvinneundertrykking og arbeide for likestilling. Vi har derfor valgt å konsentrere oss om kvinners stilling i norske fengsler, og hvilken betydning alternativet samfunnstjeneste kan ha for disse.

Av den totale fangebefolkning er kun 4-5% kvinner, og fengselssystemet blir derfor naturlig nok lagt opp etter de mannlige fangers "behov". Samfunnstjeneste kan gi et mer fleksibelt system, fordi man gjennom denne ordningen har muligheten til å ta hensyn til den enkelte, herunder kvinnens særskilte situasjon. Dersom det er av interesse å få vite nærmere om vår høringsuttalelse, kontakt oss gjerne.

Høringsuttalelse vedr. endring i påtaleinstruksen:

Se under Bredtveitgruppen.

Ad-hoc revidering av "Kjenn din rett"

JURK utga for endel år siden en bok som tok for seg svært mange av de rettsområder som er spesielt praktisk viktige for kvinner å ha god kunnskap om. Boken solgte godt, men er nå blitt foreldet på grunn av endringer i rettsstilstanden på endel sentrale områder.

Boken ble populært kalt "lommeadvokaten", og er en hendig liten bok som nå må revideres. JURK har på grunn av meget stram økonomi ikke vært i stand til å begynne revisjonsarbeidet på boken. Imidlertid håper vi gjennom søknad om bevilgninger øremerket til revidering å kunne begynne revisjonsarbeidet i 1991, slik at boken atter kan distribueres.

X. ANNEN VIRKSOMHET

Blindereprosjektet:

JURK og Studentsamskipnaden i Oslo (SiO), inngikk i sommer, som et prøveprosjekt, en avtale om klientmottak for kvinnelige studenter på Blindern. Vi mottok for dette særskilte bevilgninger av SiO. Rettshjelp skulle være en del av Studentsamskipnadens velferdstilbud. Saksinntaket foregikk i Administrasjonsbygningen, 3.etg., hver mandag mellom kl. 10.00 - 14.00, der to representanter fra JURK tok imot kvinnelige SiO-medlemmer.

De henvendelser vi har mottatt, har omhandlet høyst forskjellige rettsområder, fra skatterettsspørsmål til barne- og samlivsspørsmål. Vi har også mottatt saker som omhandler seksualisert vold.

Klientmottaket fikk dessverre en noe senere oppstart enn planlagt, da SiO hadde problemer med å skaffe oss egnede lokaler. Et annet problem var at SiO ikke sørget for å markedsføre tilbudet godt nok, så for få studenter fikk kjennskap til vårt tilbud. Det hadde også vært en fordel om de lokalene vi fikk til disposisjon, var mer sentrale. Dette resulterte i en noe mindre sakspågang enn forventet.

I 1989 var allerede 9 % av våre klienter studenter. I år har studentandelen økt til 11 %. Vi mener derfor det klart er behov for et særskilt rettshjelpstiltak der kvinnelige studenter kan få hjelp av likesinnede.

Vi er nå inne i forhandlinger med SiO om hvorvidt prøveprosjektet skal fortsette våren 1991. Problemet er for vår del å få tildelt bevilgninger som dekker våre reelle utgifter i forbindelse med klientmottaket, ellers vil dette prosjektet gå ut over våre øvrige klienter. Vi kan heller ikke belaste våre medarbeidere med ennå mer gratisarbeide. Et annet problem er at vi ikke lenger vil kunne få beholde lokalene i Administrasjonsbygningen. Hva som vil skje i 1991 er derfor i skrivende stund usikkert.

De Facto kunnskapssenter for fagorganiserte:

De Facto er en ny uavhengig stiftelse som har som formål å tilby kurs i ulike emner og formidle forelesere til grunnorganisasjonene i fagbevegelsen. De Facto har også som formål å være et forskningssenter.

Senteret har knyttet til seg og har et godt samarbeid med personer med spesiell kompetanse først og fremst innen områdene økonomi, juss, data og datateknologi og innen organisasjonskunnskap/arbeiderbevegelsens historie. Videre har senteret samarbeid med Institutt for industriell miljøforskning, Senteret for kvinneforskning og Juridisk Rådgivning for kvinner (JURK).

Kunnskapssenteret er etablert fordi fagbevegelsen har et stort behov for kunnskap både for å kunne forsvare og videreutvikle de goder som er opparbeidet.

Hvorfor ønsket JURK å være med i De Facto ?

JURK har i 1990 merket en stor pågang av saker som dreier seg om kvinners rettsstilling i arbeidslivet. Av denne grunn ser JURK det som en stor oppgave å være med på å øke kunnskapen blant kvinner om deres rettigheter og plikter i arbeidslivet. Ved å være tilsluttet De Facto vil JURKs tilbud om foredrag, informasjonshefter og konkret hjelp o.l. bli formidlet av kunnskapssenteret og nå ut til kvinnene som jobber på grunnplanet.

JURK vil videre få anledning til å kommentere rapporter, utredninger o.l. Dette gir JURK en anledning til å være med på å påvirke slik at nye forslag også blir vurdert utfra et kvinneperspektiv.

Kvinnejuridisk Forum (KVIF)

Våren 1988, under studieturen til Stockholm, tok JURK initiativet til stiftelsen av Kvinnejuridisk Forum. Dette var en ide mange jurkere og eks-jurkere hadde snakket lenge om å få istand. Det var et ønske om å kunne fortsette i en organisasjon der man kunne holde fram med kvinnepolitisk arbeid på det prinsipielle området, etter tiden i JURK.

I desember 1988 ble vi enige om formålsparagrafen: KVIF - Kvinnejuridisk Forum har til formål å inspirere til likestillingsarbeid, særlig med sikte på en forbedring av kvinnens stilling i samfunnet.

KVIF er en organisasjon for kvinnelige jusstudenter og jurister. Organisasjonen skal ivareta og bygge ut et kontaktnett mellom kvinnelige studenter og jurister som spesielt ønsker å arbeide i likestillingens ånd.

JURK og KVIF har et nært samarbeid og er til stor glede og nytte for hverandre.

Representant i Fellesaksjonen mot Porno * Prostitusjon:

Fellesaksjonen mot porno og prostitusjon er en tverrpolitisk gruppe. Målet er å samle flest mulig organisasjoner i kampen mot de holdninger som porno og prostitusjon bygger på og skaper. Dessuten vil aksjonen avsløre og bekjempe pornoindustrien og hallikvirksomheten. Aksjonen vil framheve at trykkefriheten er viktig, men denne friheten må ikke lede til misbruk slik pornoindustrien gjør. Menneskeverdet er viktig, og aksjonen ønsker et lovforbud mot kjøp av seksuelle tjenester.

JURK har lenge vært medlem av aksjonen. Vi har hatt to representanter i Arbeidsutvalget i 1990. Fellesaksjonen har nå 39 medlemsorganisasjoner, bl.a. Norsk Lærerlag, Kristelig Folkepartis kvinner, Kvinnefronten, Norges Husmorforbund og Norges Bondekvinnelag for å nevne noen.